

JABOK - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická

Absolventská práce

LENKA MAUROVÁ

Poruchy chování u dětí v dětském domově a dopady na péči o ně optikou vychovatele

Katedra: Pedagogiky a psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Anna Klimešová

2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem absolventskou práci „Poruchy chování u dětí v dětském domově a dopady na péči o ně optikou vychovatele“ zpracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů a literatury.
2. Tuto práci nepředkládám k obhajobě na jiné škole.
3. Souhlasím s tím, aby uvedená práce byla pro studijní účely zpřístupněna dalším osobám nebo institucím prostřednictvím Knihovny Jabok a v elektronické podobě prostřednictvím IS Jabok.

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons. Uveďte původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní. Pro zobrazení licenčních podmínek navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>."

Anotace

Tato absolventská práce se zabývá poruchami chování u dětí v dětském domově a dopady na péči o ně optikou vychovatele.

Cílem mé práce je popsat poruchy chování u dětí v dětském domově v souvislosti s chodem rodinných skupin dětského domova a jejich šancí na umístění do náhradní rodinné péče. Na základě ankety bych chtěla zjistit, jaké dopady na vychovatele práce s dětmi s poruchami chování má a co jim pomáhá k motivaci pracovat s těmito dětmi.

V této práci jsou popsány poruchy chování, diagnostické kategorie, příčiny vzniku. Také formy náhradní rodinné péče a charakteristika jednoho dětského domova v České republice.

Na základě čtyř ilustračních příběhů jsou zde demonstrovány příčiny odebrání dítěte z biologické rodiny, jejich adaptace v dětském domově, kontaktů s rodinou, závěry z psychologických vyšetření a doporučených opatření.

Na závěr je shrnuta anketa na téma „Jaké dopady na chod rodinné skupiny podle vychovatele práce s dětmi s poruchami chování má, co jim pomáhá k motivaci pracovat s těmito dětmi?“ a dotazníkové šetření s otázkou „Jaké jsou šance na umístění dětí s poruchami chování do náhradní rodinné péče?“.

Klíčová slova:

poruchy chování, ústavní výchova, dětský domov, rodinná skupina, náhradní rodinná péče

Abstract

This graduate thesis focuses on behavioural disorders in children living in children's homes and how the disorders impact care for the children with the disorders from the perspective of care workers.

The aim of my thesis is to describe behavioural disorders in children living in children's homes and their impact on family groups in children's homes, and to evaluate what the chances of placing children with behavioural disorders in substitute family care are. Based on a survey, I would like to investigate what effects working with children with behavioural disorders has on care workers and what helps to motivate them to work with these children.

This thesis describes behavioural disorders, diagnostic categories and causes of the disorders. It also describes forms of substitute family care and characteristics of one particular children's home in the Czech Republic.

Based on four example cases, the thesis demonstrates the reasons for the removal of children from their biological family, their adaptation in the children's home, contacts with the biological family, conclusions from psychological examinations and recommended measures.

In conclusion, the thesis summarizes outcomes from the survey "What are the effects of working with children with behavioural disorders on care workers and what helps to motivate them to work with these children?" and the questionnaire survey "What are the chances of placing children with behavioural disorders in substitute family care?"

key words:

behavioural disorders, institutional care, children's home, family group, substitute family care

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé absolventské práce Mgr. Anně Klimešové za odborné rady, doporučení, trpělivost, podporu a vstřícný přístup.

Také bych chtěla velmi poděkovat kolegyním za cenné rozhovory a podporu. A také děkuji respondentům, kteří byli ochotni věnovat mi svůj volný čas.

Dále děkuji své rodině za toleranci, podporu a pochopení.

Obsah

Úvod – motivace, zaměření a cíl absolventské práce	7
1 Poruchy chování	8
1.1 Diagnostické kategorie podle MKN-10.....	10
1.2 Výskyt a příčiny vzniku poruch chování.....	13
2 Poruchy chování v souvislosti s výchovou a vzděláváním	14
2.1 Vzdělávání dětí s poruchou chování v ústavní péči.....	14
2.2 Výchova dětí s poruchou chování v ústavní péči.....	16
3 Náhradní rodinná péče a její formy.....	19
3.1 Pěstounská péče.....	20
3.2 Osvojení.....	21
3.3 Poručnictví.....	22
3.4 Opatrovnictví, svěření do péče jiné osoby	22
4 Charakteristika dětského domova.....	23
4.1 Denní režim s dětmi s poruchami chování	25
5 Ilustrační příběhy dětí z dětského domova	27
5.1 Filip	28
5.2 Vincent.....	32
5.3 Nela.....	36
5.4 Patrik	39
6 Anketa	42
7 Dotazník.....	44
Závěr	47
Použité zdroje.....	48
Seznam příloh.....	49

Úvod – motivace, zaměření a cíl absolventské práce

Touto prací bych chtěla poukázat na to, že do dětských domovů jsou umísťovány i děti s poruchami chování, které značně narušují život v rodinných skupinách, a možnosti výchovy těchto dětí v mantinelech dětského domova jsou velmi omezené.

Cílem mé práce je popsat poruchy chování u dětí v dětském domově v souvislosti s chodem rodinných skupin dětského domova a jejich šancí na umístění do náhradní rodinné péče. Na základě ankety bych chtěla zjistit, jaké dopady na vychovatele práce s dětmi s poruchami chování má a co jim pomáhá k motivaci pracovat s těmito dětmi.

Na konkrétních příkladech z praxe bych ráda ukázala, jak žijí děti s poruchami chování v dětském domově, jak jejich chování ovlivňuje život v rodinné skupině. Ráda bych zjistila, zda se daří děti s poruchami chování umístit do náhradní rodinné péče.

V dětském domově pracuji od roku 2018. Nejprve jsem působila jako asistentka pedagoga, nyní vykonávám pozici kmenové vychovatelky.

Myslím si, že o dětech a práci v dětských domovech se ví velmi málo a informace bývají většinou zkreslené. Soudím to z toho, že se setkávám s reakcemi lidí, kteří jsou překvapeni, že děti v dětských domovech mají rodiče, kteří je navštěvují a berou si děti na pobyty domů. Tito rodiče, ale bohužel nemají většinou podmínky k tomu, aby děti měli u sebe nastálo, ať už z důvodu ekonomického, sociální neschopnosti, nedostatečné péče rodiny, špatné školní docházky, nezvládnutí dítěte z hlediska jeho chování, nebo jiného ohrožení dítěte.

1 Poruchy chování

Vágnerová definuje poruchu chování jako odchylku v oblasti socializace. Jde o takové chování, kdy jedinec odmítá respektovat obvyklá pravidla, která odpovídají jeho věku či jeho intelektuálním dispozicím.¹

Soužití ve společnosti je spojeno s nutností respektovat normy, které jsou společností uznávány. Poruchy chování či problémové chování je takové, které má znaky vymykající se platným normám. Jedinec normy chápe, rozumí jim, ale nerespektuje je.²

Toto jsou i znaky dětí s poruchami chování v dětských domovech. Jsou zde dána pravidla, která nejsou respektována, přestože jim dítě rozumí a chápe je.

Děti nejsou schopny navázat a udržet vztahy s vrstevníky, jsou zaměřeny na sebe a svůj momentální prospěch, za své činy nepociťují vinu. Naopak, když je dítěti něco vyčítáno, vždy si najde mnoho výmluv. Pokud dítě s poruchami chování v dětském domově o něco požádám, tak danou věc většinou neudělá, diskutuje, ignoruje dospělého, udělá i opak toho, co se po něm žádá. Podobně to mají i s ostatními dětmi, chvíli jsou s nimi kamarádi, ale když jde o prospěch jedince, tak rázem na sebe navzájem prohřešky svádí.

Dítě by mělo žádoucí a nežádoucí chování nejen znát, ale také podle toho jednat a dosáhnout určité úrovně autoregulace. Jelikož z počátku korigují chování dítěte rodiče, než je schopné regulovat si chování samo, děti z dětských domovů mají v tomto nevýhodu. Pochází z prostředí, které nebylo schopné zajistit dítěti vhodné podmínky ke zdravému růstu a rozvoji. Nároky na jejich chování nebyly, spíše si děti žily svým vlastním životem bez řádu, hranic a pravidel.³

Některé děti přicházejí do dětského domova z jiného ústavního zařízení. Ale jiné přicházejí do dětského domova přímo z rodiny, ve věkovém rozmezí dva roky až osmnáct let, jsou zvyklé na nezájem, jsou zanedbané apod. Najednou musí dodržovat pravidla, se kterými se dosud nesetkaly.

Jedna z charakteristik dětí z dětských domovů je, že se svým pobytem mimo rodinu vymykají z majoritní společnosti. Pokud dítě nejen, že je z dětského domova, ale má i poruchu

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5; s. 715.

² PUGNEROVÁ, Michaela; KVITOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5452-9; s. 144.

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5; s. 715.

chování, tak je tím posílena tendence k označování jako potencionálního kriminálního. Tyto děti nebývají dětmi z majoritní společnosti přijímány, bývá to i posíleno nedůvěrou, kdy rodiče nechtějí, aby se jejich děti s těmito vrstevníky stýkaly. A oni pak v podstatě nemají důvod, proč by normy této společnosti dodržovaly. Kritika a odsuzování pak vede k negaci a odmítání požadavků společnosti.⁴

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5; s. 731.

1.1 Diagnostické kategorie podle MKN-10⁵

Podle Horta a kol. diagnostickými kritérii pro poruchu chování jsou opakující se vzorce chování, kdy jsou porušovány sociální normy, práva druhých a pravidla. Abychom mohli diagnózu nazvat jako poruchou chování, musí být splněno několik podmínek. První podmínkou je doba trvání poruchy. Hort uvádí, že během uplynulého roku musí být přítomny tři nebo více symptomů s jedním symptomem přítomným v posledním půlroce.

Mezi symptomy patří:

- Agrese k lidem a zvířatům – dítě šikanuje; vyhrožuje; zastrašuje; začíná bitky; jako zbraň používá předměty, které mohou druhé zranit; projevuje fyzickou agresi k lidem i zvířatům; krade s konfrontací s obětí; vyžaduje si na druhém sexuální aktivitu.
- Destrukce majetku a vlastnictví – zakládá ohně; ničí majetek druhých.
- Nepoctivost a krádeže – lže, aby získalo prospěch, nebo se vyhnulo povinnostem; krade bez konfrontace s obětí.
- Vážné násilné porušování pravidel – opakovaně zůstává v noci venku přes zákaz rodičů; utíká z domova.⁶

Diagnostické kategorie podle MKN-10 jsou následující:

- Hyperkinetická porucha chování (F 90.1) - Hyperkinetická porucha sdružená s poruchou chování.
- Porucha chování ve vztahu k rodině (F91.0) – disociální nebo agresivní chování, které je soustředěno na domov a styky se členy domácnosti.
- Nesocializovaná porucha chování (F91.1) - porucha chování samotářského agresivního typu, kombinace trvalého disociálního nebo agresivního chování.
- Socializovaná porucha chování (F91.2) – porucha chování skupinového typu, delikvence, členství v gangu, krádeže s partou, záškoláctví.

⁵ Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize, jedná se o klasifikaci lidských poruch, nemocí a diagnostických vodítek.

Od ledna 2022 je již v platnosti 11. revize, ale v ČR zatím stále probíhá implementační období, kdy se zpracovávají navazující dokumenty, proto se zatím budu odkazovat na 10. revizi.

⁶ HORT, Vladimír; HRDLIČKA, Michal; KOCOURKOVÁ, Jana; MALÁ Eva a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9; s. 316 – 317.

- Opoziční vzdorovité chování (F91.3) – vyskytuje se spíše u mladších dětí, charakterizována vzdorovitým, neposlušným chováním bez delikventních činů a extrémní agrese.
- Jiné poruchy chování (F91.8).
- Porucha chování nespecifikovaná (F91.8).
- Smíšené poruchy chování a emocí (F92).
- Depresivní porucha chování (F92.0).
- Jiné smíšené poruchy chování a emocí (F92.8).⁷

U dětí v ústavní výchově by měl vychovatel přihlížet k tomu, zda je dítě diagnostikováno a jakou poruchu má. Samozřejmostí by mělo být i prostudování veškeré dokumentace včetně rozsudku soudu, které jsou k dispozici. To pomáhá k práci i pochopení daného dítěte.

Z hlediska možnosti nápravy a uzdravení Hort a kol. dělí poruchy chování na ty s dobrou prognózou a se špatnou prognózou. Poruchy se špatnou prognózou jsou vcelku trvalé a souvislé. Příznaky jsou od poruch chování v předškolním věku po disharmonický vývoj osobnosti s nesocializovanou poruchou chování v adolescenci až do disociální psychopatie v dospělosti. Do této skupiny poruch řadíme:

- Dezinhibovanou poruchu příchylnosti v dětství (F94.2) - porucha, která vzniká během prvních pěti let života dítěte. Příčiny poruchy chování u dítěte předškolního věku jsou v rodině. Důvodem je nevytvoření láskyplného vztahu mezi dítětem a rodičem. Například děti nechtěné, neplánované, nemanželské.
- Nesocializovanou poruchu chování (F 91.1) – trvale disociální chování. Jde o poruchu chování samotářského agresivního typu. Znaky této poruchy jsou například agrese k druhým, vydírání, rvačky, násilnosti, neposlušnost, krutost k lidem i zvířatům, narušené vztahy s vrstevníky, izolace, neoblíbenost, žádná empatie k druhým.
- Poruchu opozičního vzdoru (F91.3) – vyskytuje se u školáků do deseti let věku. U dětí, které opakovaně porušují pravidla společenského chování, často pocházejících z nevhodného a nestimulujícího sociálního prostředí. Znaky této poruchy jsou například provokace, vzdor, neposlušnost, odpor k autoritám, obviňování druhých, snížená frustrační tolerance.

⁷ <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F91.9> - (https://mkn10.uzis.cz – 17. 5. 2022; 9:50 hodin)

Naopak poruchy s lepší prognózou vznikají při skupinových aktivitách nebo jsou určitou reakcí na konkrétní prostředí. Zde řadíme:

- Poruchu chování ve vztahu k rodině (F91.0) – jde o agresivní a disociální chování vztahované na domácí prostředí; krádeže, ničení věcí patřící dané osobě v domácnosti. Ale mimo rodinu má jedinec vztahy dobré.
- Socializovanou poruchu chování (F91.2) – to znamená zapojení do skupiny vrstevníků, převážně vykazující delikventní aktivity. Krádeže s druhými, záškoláctví, týrání v partě. Doma mohou mít jedinci vztahy dobré.⁸

Z výčtu příznaků je evidentní, že soužití s člověkem s poruchou chování představuje značný distres pro ostatní. Pro samotný chod rodinné skupiny v dětském domově je problematická už ta neochota podřídit se pravidlům a neuznávání autority. Narušené jsou vztahy nejen v dětském domově, ale mohou být narušené i s jeho rodinou. Pokud postrádá dítě empatii k druhým, je agresivní, provokuje, vyvolává rvačky apod. Díky tomu může být neoblíben mezi vrstevníky a dá se říct, že je to poté začarovaný kruh. Hlavně pokud je příčinou poruchy chování nevytvoření láskyplného vztahu mezi rodičem a dítětem. Takové dítě ani pravděpodobně žádné vytvořené pouto s jiným člověkem nezažilo.

Život v dětském domově tomu bohužel nepomáhá. Často se zde stává, že se lidé v rodinné skupině mění, ať už děti či vychovatelé a děti jsou v podstatě na to zvyklé.

⁸ HORT, Vladimír; HRDLIČKA, Michal; KOCOURKOVÁ, Jana; MALÁ Eva a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9; s. 317 – 321.

1.2 Výskyt a příčiny vzniku poruch chování

Vágnerová uvádí, že poruchy mohou mít různé příčiny a tyto příčiny mohou být ovlivněny mnoha faktory. Obvykle je příčinou kombinace biologických a sociálních faktorů, které se ovlivňují. U biologických faktorů jde především o vliv genetiky, která se projevuje na úrovni temperamentu. Rizikovými faktory jsou dráždivost, impulzivita, potřeba vyhledávat vzrušení, snížený sklon k úzkostnému prožívání – Vágnerová je popisuje jako snížení zábrán, menší citlivost ke zpětné vazbě. Děti mají odmítavý postoj k normám, chování zaměřují na uspokojení vlastních potřeb. Podobně bývá disponován i jeden z rodičů, který je pro dítě nežádoucím vzorem s nevhodným způsobem výchovy. Problematické chování bývá také často spojeno se selháním ve škole, i když inteligence není z hlediska rozvoje poruchového chování významná. Spíše jde o generalizovaný, odmítavý postoj k sociálním normám. Z hlediska sociálních faktorů je nejdůležitějším sociálním prostředím rodina, která poskytuje dítěti základní sociální zkušenost, ať už v pozitivním nebo negativním smyslu. Děti s poruchami chování často vyrůstají například v rodinách s velkým počtem členů, kteří páchají trestnou činností nebo užívají psychoaktivní látky. Ale také děti, jež žijí v neúplné rodině, s rodiči s nízkým vzděláním a k tomu odpovídající sociálně-ekonomické postavení. Rodiče bývají nedůslední, lhostejní, dítě zanedbávají, ponechávají jej bez dozoru.⁹

Výše uvedené příklady jsou i časté důvody, kvůli kterým děti nakonec vyrůstají v dětských domovech.

Vágnerová také uvádí, že závažnější a trvalejší poruchy chování se vyskytují u pěti až deseti procent dětí a dospívajících, přičemž častější výskyt je u chlapců než u dívek i přes jejich podobné vývojové trajektorie.¹⁰

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5; s. 716 – 717.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5; s. 716.

2 Poruchy chování v souvislosti s výchovou a vzděláváním

V této kapitole se podíváme na to, jak je to s výchovou a vzděláváním dětí umístěných v dětských domovech.

2.1 Vzdělávání dětí s poruchou chování v ústavní péči

Ze zkušeností mých i některých kolegů, se kterými jsem hovořila, bývají děti, které přicházejí do dětského domova v porovnání s dětmi vyrůstajícími v rodinách jiné v mnoha ohledech. Chybějí jim ideály, mají nízké ambice nebo naopak mají příliš vysoké, nereálné ambice, chybí jim nadšení. Starší děti, což se týká i dětí bez poruch chování, přicházejí do dětského domova s tím, že škola je zbytečná. I tak na rozdíl od dětí s poruchami chování, jejich jednání je bez výraznějších obtíží. Děti s poruchami chování mají ve škole velmi často kázeňské přestupky, snížené známky z chování. I přesto, že po základní či speciální škole pokračují na učební obor, který si vybraly, často brzy najdou důvody, proč je vše špatně, že se jim nedaří. Za špatnou kritiku viní pedagogy či spolužáky. Často učební obor nedokončí a raději odchází z dětského domova.

Všeobecně většina dětí přijatých do dětského domova, kde pracuji, pochází z rodin, které byly sledovány sociálními pracovníky z OSPODu (orgán sociálně-právní ochrany dětí). Rodinám byla nabízena nejrůznější pomoc. Rodiče přesto nebyli schopni dětem zajistit ani tu základní péči. U dětí s poruchami chování je závažným problémem a důvodem, proč jsou děti odebírány rodičům, velké zameškávání školní docházky. Buď do školy nemusely chodit, nebo je rodina do školy chodit nedonutila. I když rodiče do školy děti vypravili, tak tam nešly a poté měly mnoho neomluvených hodin. Tyto děti si po příchodu do dětského domova nejdříve zvykají, že se do školy chodí každý den, i když se jim ráno nechce vstávat. Tím si zlepšují svůj školní prospěch, protože mají, i přes odpor ke škole pravidelnou školní docházku i přípravu do školy.

Příprava do školy začíná téměř pokaždé tím, že vyndáme naházené, zmuchlané sešity a učebnice, opětovně je dáme do obalů a složíme. To je v podstatě na denním pořádku. Bohužel mnoho dětí už přichází z domova s tím, že vzdělání není důležité. Což se ve škole projevuje kázeňskými přestupky, nedodržováním režimu, odmítáním poslušnosti, vzdorem

vůči učitelům, agresivitou vůči spolužákům, ničením školního majetku a další. Děti s poruchami chování v našem dětském domově chodí buď do speciálních základních škol nebo do škol, kde na ně nejsou kladeny velké učební nároky.

Velmi záleží na věku dítěte, které bylo přijato do ústavní péče. Obecně platí, že čím jsou děti mladší, tím rizikovější je pro ně pobyt v ústavním prostředí. Je vidět hned po příchodu do dětského domova, že mladší děti jsou více citově deprivované. Hned jdou i k cizím lidem, objímají je, povídají si s nimi. Starší děti, které přichází do dětského domova často i na vlastní žádost, se zajímají hlavně o to, co dostanou, na co mají nárok, kdy dostanou kapesné. Děti s poruchami chování, z mé zkušenosti, jsou v dětském domově nedobrovolně a chtějí se vrátit zpět do své rodiny, kde měly větší volnost na trávení volného času a nebyl na ně vyvíjen nátlak na učení a školní docházku.

Hort uvádí, že častý následek citové deprivace je tzv. syndrom ústavního dítěte. *„Typická je vztahová rozptýlenost bez zaměřené náklonnosti, chudé sociální interakce, nedostatečné situačně specifické projevy, neschopnost důvěrného vztahu jak k vychovatelům, tak i k vrstevníkům“*.¹¹

I v podmínkách dětského domova je žádoucí, aby si dítě vytvořilo individuální citový vztah k dospělému, pokud není možný kontakt s rodinou, tak k náhradnímu člověku, například vychovateli. Ale děti v dětském domově, i děti s poruchami chování, jsou velmi fixované převážně na matku, která je s nimi více či méně v kontaktu.

Ale bohužel jak uvádí Jánský, často se jedná o rodiče, kteří veškerá opatření považují za neoprávněné nebo účelově předstírají zájem a snahu o nápravu.¹²

Z mého pohledu je účelové předstírání zájmu a snaha o nápravu demonstrována planými sliby dítěti, že půjde na stálo zpět k rodině, nakupováním sladkostí a věcí, které dítěti udělají radost. Ale nakonec buď nastane období, kdy se rodič náhle přestane dítěti ozývat, nebo neudělá nic pro nápravu svých životních podmínek, aby se dítě mohlo vrátit. U dětí s poruchami chování to má poté za následek, že své zklamání dávají najevo větší agresí a vzdorovitým chováním.

Sociální pracovnice dětského domova, se kterou jsem v rámci rešerše pro tuto práci hovořila uvádí, že se mnohdy stává situace, kdy se do dětských domovů vrací děti, které už byly

¹¹ HORT, Vladimír; HRDLIČKA, Michal; KOCOURKOVÁ, Jana; MALÁ Eva a kol.; *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9; s. 319.

¹² JÁNSKÝ, Pavel; *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*; Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2004; ISBN 80-7041-114-7; s. 93.

přijaty do pěstounské péče, a to dokonce několikrát. Důvodem návratu může být nepřijetí pobytu v rodině zejména dospívajícím dítětem, hluboké krize ve vztahu rodiče – vlastní děti – přijaté děti nebo nesplněné očekávání ze strany náhradních rodičů. Tato zklamání mají hluboký dopad na děti, které podobnou situaci prožívají už po několikáté.

2.2 Výchova dětí s poruchou chování v ústavní péči

Pro výchovnou práci s dítětem, které je přemístěno ze své biologické rodiny do dětského domova, vidím jako velmi důležité navázání pozitivního vztahu hned v počátku jeho příchodu. Dítě přichází většinou ovlivněno negativním pohledem rodiny na toto zařízení a ztrácí jistoty, které mělo v přirozeném, ale často pro děti nevhodném prostředí. Kolektivní zařízení dětského domova, i když rodinného typu, klade požadavky na dítě ohledně kázně a podřizování se režimu. Pokud se podaří s dítětem navázat pozitivní vztah hned v době jeho nástupu do dětského domova, je poté mnohem snadnější případné pozdější řešení jeho přestupků. Při individuálních rozhovorech se společně snažíme hledat jejich řešení, aby bylo přípustné pro dítě i vychovatele a dojít k dohodě. I přes neshody se snažím dávat najevo dítěti, že mu důvěřuji.

Pozitivní změny k lepšímu oceňuji viditelnou pochvalou a snažím se tak děti stále motivovat. Dobře se mi osvědčuje spolupráce s rodiči, pokud za dětmi docházejí. I „špatní“ rodiče jsou pro děti vzorem a navázání pozitivního vztahu s nimi se odráží i v jejich vlivu na děti.

Snahu o spolupráci s rodinou dítěte vynakládají i pracovníci orgánu péče o dítě. Sociální pracovníci pravidelně, jednou za čtvrt roku, děti v dětském domově navštěvují a zajímají se o jejich vývoj. Taktéž rodiče musí spolupracovat s dětským domovem i sociálními pracovníky, zejména co se týká žádostí o povolení dětí na víkendové nebo prázdninové pobyty. Tomu, aby dítě mohlo odjíždět domů, musí předcházet alespoň částečná změna rodinných poměrů a důvodů, pro které byly děti do dětského domova umístěny.

Pokud je nevhodné chování dítěte závažnějšího charakteru, řeší se opatřením ve výchově. Může to znamenat dle §2 zákona č. 109/2002 Sb.¹³ odnětí udělených výhod. To je snížení kapesného, které je dětem udělováno podle věku, omezení nebo zakázání trávení volného času mimo zařízení, odňata účast na činnosti nebo akci organizované dětským domovem.

¹³ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109> (<https://www.zakonyprolidi.cz>– 17. 5. 2022; 10:58 hodin)

Může také dojít k zákazu návštěv s výjimkou osob odpovědných za výchovu, osob blízkých a zaměstnanců OSPOD.

Naopak, za příkladné úsilí a výsledky při plnění povinností nebo za příkladný čin může být dítěti prominuto předchozí opatření, udělena věcná nebo finanční odměna, zvýšeno kapesné, povolena mimořádná návštěva kulturního zařízení, mimořádná vycházka, mimořádná návštěva nebo přiznána jiná osobní výhoda.

Dětské domovy rodinného typu mají sloužit k tomu, aby se co nejvíce vyloučily negativní vlivy institucionální výchovy. Nejen obytné prostředí, které má připomínat byt a rodinu, ale i samostatné vaření, úklid, praní, hospodaření a podobně.

V některých dětských domovech, ale převážně v diagnostických a výchovných ústavech zaujímá důležité místo bodové hodnocení. Děti jsou přidělovány kladné body a za nedodržení dohodnutých pravidel odebrány. Je potřeba pravidelné vyhodnocování. Také forma komunitních sezení je velmi dobrým způsobem práce s dětmi.

V dětském domově, kde pracuji tyto formy výchovné práce neprobíhají.

Z daných možností a z mého pohledu je právě u nás, v současných podmínkách, nejúčinnější formou, jak řešit přestupky dětí s poruchami chování, dobrý vztah s dětmi, časté a pravidelné vysvětlování pravidel chování, důsledná kontrola a velmi mnoho povzbuzování a pochvaly. Vše je ale závislé na vychovateli dané skupiny, jeho empatii a porozumění.

I děti s poruchami chování mají dostatek volnosti, mohou navštěvovat nejrůznější kroužky mimo dětský domov a zúčastňovat se akcí pořádaných jinými organizacemi a sponzory. Z tohoto pohledu se dá říct, že jsou hodně zapojené do dění mimo dětský domov. Což většinou bohužel odměňují větami typu: „tam nejdu, to dělat nebudu“ a podobně.

Všechny organizační záležitosti ohledně vycházek, večerek, práv a povinností dětí řeší vnitřní řád dětského domova.

Po příchodu dětí do dětského domova, je prvotní prioritou, z důvodu sourozeneckých vazeb, umístění sourozenců do stejné rodinné skupiny. I přesto, že diagnostikovanou poruchu chování má jen jeden ze sourozenců, se brzy ukáže, že je bohužel toto sloučení častokrát nemožné a pro jednoho vychovatele na skupině neúnosné. Sourozenci pochází ze stejného prostředí a chování sourozenců se výrazně neliší. Nevychází spolu, dochází k častým konfliktům, jsou vůči sobě agresivní atd.

V případech, kdy se u dětí nedaří zvládnout jejich poruchy chování, naopak nabývají na závažnosti (jedná se o šikanu, zvýšenou agresivitu, opakované krádeže v rodinné skupině i

v obchodech, útěky, nedodržování vnitřního řádu a režimu dětského domova) nezbyvá bohužel nic jiného, než aby bylo dítě přemístěno do dětského domova se školou nebo do výchovného ústavu.

3 Náhradní rodinná péče a její formy

Rodinné zázemí, milující rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů v našich životech. Existují ale také děti, které milující rodiče nebo rodinu nemají. V zájmu každé vyspělé společnosti je zajistit dítěti náhradní výchovu, aby jeho vývoj nebyl narušen.

Náhradní výchova má dvě formy:

- 1.) náhradní rodinná péče – svěřením do péče fyzické osoby (do péče jiné osoby, péče osvojitele/adopce, pěstounská péče, péče poručníka).
- 2.) ústavní péče – svěřením dětí do péče zařízení (děti s nařízenou ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou, děti umístěné do zařízení rodiči, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kojenecké ústavy, dětská centra, dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy, výchovné ústavy).

Definice dle Bubleové a kol. *„Náhradní rodinná péče je forma péče o dítě, které je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Náhradní rodinná péče má podle zákona o rodině i podle mezinárodních úmluv přednost před ústavní výchovou. V České republice je však pro mnoho dětí ústavní výchova konečným řešením nebo příliš dlouho trvajícím přechodným řešením“*.¹⁴

Náhradní rodinná péče tedy znamená péči o děti, které z různých závažných důvodů nemohou zůstat ve své biologické rodině. Je to možnost pro dítě vyrůstat v rodině, ve které se bude zdravě vyvíjet a rozvíjet, pociťovat bezpečí, jistotu a přirozené prostředí. Děti vidí, jak má fungovat rodina. Je zde individuální přístup k dítěti, které si vytváří vztahové pouto k náhradním rodičům, což má pozitivní vliv na jeho sociální a emocionální rozvoj. V rámci institucionální výchovy může být dítě samozřejmě také kvalitně vychováno.

Do ústavní péče se dostávají děti, které byly odebrány z rodin, nevykonávajících svou funkci nebo selhaly v péči o dítě a nebylo možné dítě zařadit do pěstounské péče nebo adopce. Do ústavní péče je dítě umísťováno na základě soudního řízení. *„Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo*

¹⁴ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2; s. 37.

*rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní“.*¹⁵

Rozlišujeme pět forem náhradní rodinné péče: pěstounská péče, osvojení, poručnictví, opatrovnictví a svěření do péče jiné osoby.

3.1 Pěstounská péče

Pěstounská péče je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 958–970¹⁶, a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 47.¹⁷

Pěstounem se může stát i osoba pro dítě neznámá, v lepším případě ale osoba příbuzná či dítěti známá. U osob příbuzných či dítěti blízkých o pěstounství rozhoduje soud na návrh osoby, která má zájem stát se pěstounem. Stejně jako u dětí v dětském domově, u svěření dítěte do pěstounské péče, není vyloučen styk s biologickou rodinou dítěte. Pěstoun může zastupovat dítě jen v běžných záležitostech. K mimořádným záležitostem, například vyřízení cestovního dokladu, musí pěstoun požádat o souhlas zákonného zástupce nebo soud.¹⁸

Zezulová ve své knize píše: „*Dítě, které vyrostlo v láskyplném prostředí pěstounské rodiny má mnohem více šancí uplatnit se v budoucím životě a nerozšiřovat řady sociálně vyloučených.*“¹⁹

¹⁵ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2; s. 37.

¹⁶ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2> (<https://www.zakonyprolidi.cz>– 17. 5. 2022; 17:30 hodin)

¹⁷ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast5> (<https://www.zakonyprolidi.cz>– 17. 5. 2022; 17:45 hodin)

¹⁸ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2; s. 50.

¹⁹ ZEULOVÁ, Dagmar; *Pěstounská péče a adopce*; Praha: Portál; 2012; ISBN 978-80-262-0065-9; s. 20.

3.2 Osvojení

Osvojení neboli adopce je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 794–845.²⁰

Při osvojení dítěte vzniká mezi osvojitelem, jeho příbuznými a osvojencem (dítětem) příbuzenský vztah. Zanikají všechna práva a povinnosti mezi osvojencem (dítětem) a jeho biologickou rodinou. Osvojitelé mají stejnou zodpovědnost jako při výchově vlastního dítěte. Osvojit lze jen nezletilé dítě, kterému osvojení bude ku prospěchu, jehož zákonní zástupci s tím souhlasí nebo rozhodl soud o nezájmu rodičů, zbavil-li soud rodiče dítěte rodičovské zodpovědnosti, pokud nejsou rodiče způsobilí k právním úkonům nebo pokud rodiče dítěte zemřeli.²¹

Osvojení jsou dvě formy. Osvojení, které lze zrušit a osvojení nezrušitelné.

Zrušitelné osvojení lze zrušit, ale jen ze závažných důvodů. Návrh na zrušení může podat osvojitel i zletilý osvojenec. Zrušením znovu vznikají osvojenci vzájemná práva a povinnosti s jeho původní rodinou a nabývá zpět své příjmení.

Pokud se osvojitelé nechtějí nebo nemohou starat o dítě při osvojení nezrušitelném, mají stejné možnosti jako biologičtí rodiče – svěřením dítěte do náhradní rodiny, do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo v nejhorším případě i do ústavní výchovy.²²

²⁰ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=89%2F2012+Sb.#cast2> (<https://www.zakonyprolidi.cz> – 17. 5. 2022; 20:15 hodin)

²¹ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2; s. 43.

²² BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2; s. 47.

3.3 Poručnictví

Poručnictví se vztahuje především na děti, které jsou starší a jejich rodiče byli zbaveni práv a povinností k dítěti, nebo pokud dítěti rodiče zemřeli. Poručenství ukotvuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 928–942.²³

Poručník je zákonným zástupcem dítěte, o které může, ale i nemusí pečovat. Pokud poručník o dítě osobně pečuje, má stejné nároky na hmotné zabezpečení jako pěstoun.

Soud stanoví poručníka v případě, že rodiče dítěte zemřeli, rodiče dítěte byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti, nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručník je pravidelně kontrolován jak z hlediska majetkových, tak i osobních záležitostí. Mezi poručníkem a dítětem není poměr jako v případě rodiče a dítěte.²⁴

3.4 Opatrovnictví, svěření do péče jiné osoby

Svěření do péče jiné osoby je upraveno zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 953–957.²⁵

Opatrovníka dítěti určuje soud, není to institut náhradní rodinné péče. A to v případě střetu zájmů zákonných zástupců a dítěte, mezi dětmi stejných rodičů, v případě ohrožení majetku dítěte, při omezení rodičovské zodpovědnosti, při řízení o osvojení nebo v jiném případě, kdy je to v zájmu dítěte. Práva a povinnosti opatrovníka vymezuje soud.²⁶

U dětí s poruchami chování je nejčastější formou náhradní rodinné péče poručnictví. A to formou, kdy poručník (zákonný zástupce) je zároveň zástupcem dětského domova, nejčastěji ředitel.

²³ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=89%2F2012+Sb.#cast2> (<https://www.zakonyprolidi.cz>– 17. 5. 2022; 19:20 hodin).

²⁴ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2. s. 54.

²⁵ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=89%2F2012+Sb.#cast2> (<https://www.zakonyprolidi.cz>– 17. 5. 2022; 19:55 hodin).

²⁶ BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2. s. 62.

4 Charakteristika dětského domova

Jánský říká, že: „*Dětské domovy pečují o děti, které nemohou být vychovávány ve své rodině ani v jiné formě náhradní rodinné péče a nemají závažné poruchy chování.*“ Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Primárním důvodem pro umístění dítěte do dětského domova jsou sociální důvody, ale často to jsou i důvody osobnostní a výchovné.²⁷

Dětský domov, kde pracuji, byl otevřen v roce 1986. Původně se jednalo o klasický typ dětského domova, později se přešlo na rodinný typ. Kapacita je 56 dětí. Děti jsou rozděleny do sedmi rodinných skupin.

Děti v první až šesté rodinné skupině jsou různého věku a pohlaví. Pouze sedmou skupinu tvoří děti již dospělé, které stále studují, žijí samostatně bez vychovatelů.

Děti navštěvují mateřské školy, školy základní, školy speciální, střední odborná učiliště, střední školy i školy vysoké.

Každá z těchto rodinných skupin žije svým samostatným životem. V našem dětském domově byla společná jídelna zrušena, místnost nyní slouží k různému setkávání, také je zde keramická dílna, kam děti dochází tvořit. Kolem hlavní budovy, kde sídlí vedení dětského domova a tři rodinné skupiny, je velká zahrada. Další tři skupiny jsou umístěné v jiných objektech, většinou v objektu mateřské školy. I zde je u každé rodinné skupiny zahrada.

Prostředí dětského domova je velmi hezké, neustále se vylepšuje. Také materiální vybavení je na velmi dobré úrovni.

Děti žijí a vyrůstají v pěkném prostředí, které však vyžaduje neustálou údržbu. Náklady na údržbu a vylepšování jsou nemalé.

Přestože v dětských domovech jsou vytvořeny rodinné skupiny, chody dětských domovů jsou velmi odlišné.

V našem dětském domově je pět pracovníků na jednu skupinu. Dva asistenti pedagoga – noční „tety/strejdové“ a tři kmenoví vychovatelé – denní „tety/strejdové“. Služby jsou 8 – 20 hodin a 20 – 08 hodin. Práce denního vychovatele spočívá v zajištění fungování celé rodinné skupiny ve dnech, kdy slouží. Jsou samozřejmostí nákupy potravin, hygienických přípravků a potřeb, čisticích prostředků a dalších věcí, které se v domácnosti používají. Každá rodinná

²⁷ JÁNSKÝ, Pavel; *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*; Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2004; ISBN 80-7041-114-7; s. 94.

skupina dostane na měsíc určitý obnos peněz, se kterými musí dobře hospodařit. Důraz je kladen na přípravu na vyučování. Teta se s dětmi učí, kontroluje žákovské knížky, notýsky, školní pomůcky, vypracování domácích úkolů. Dále se s dětmi věnuje různým rekreačním a zájmovým činnostem, ke kterým patří například vycházky, výlety, sportování, zpívání, kreslení, tancování, vyrábění různých výrobků. Teta také vaří, peče, vykonává domácí práce. Toto vše dělá také společně s dětmi. Důležité je i najít si čas na popovídání. Na rodinné skupině je až osm dětí, různého pohlaví, věku, diagnózy, intelektu. Pokaždé slouží jeden vychovatel. Každý vychovatel v rodinné skupině má přiděleny dvě až tři děti, které jsou „jeho“, a o kterých získává informace ve školách, navštěvuje s nimi odborné lékaře, nakupuje jim ošacení a obuv, vede jejich dokumentaci.

Podle informací z jiných dětských domovů je v podstatě jasné, že každý domov funguje trochu jinak. Některé mají jídelny, kam se chodí v pravidelný čas, děti nechodí do školních jídelen, ale obědvají v jídelně dětského domova. Tím vychovatelům odpadne starost o nákupy. Jinde mají jiný počet vychovatelů a udržují dětem režim dvou hlavních osob (jako model „máma, táta“), jinde se vychovatelé u dětí různě střídají, a i děti se často stěhují na jiné rodinné skupiny. Podle mé zkušenosti je sice pro vychovatele možná pohodlnější nezajišťovat jídlo, ale myslím si, že chození do jídelny více připomíná školní jídelnu a ústavní režim. Chybí tu domluva s dětmi, co si dáme dobrého, co uvaříme. Jídlo je předem dáno.

V naší rodinné skupině máme jídelníček na týden dopředu a týdenní plán činností vyvěšen na nástěnce, kde se děti mohou podívat, co je čeká. Já osobně si vymyšlení ulehčím a zeptám se dětí, co chtějí dělat a zapojím je i do sestavení jídelníčku. Odpadne mi časté vymyšlení pestrosti stravy a činností, a i na dětech s poruchami chování je vidět radost z toho, že se mohou podílet na této administrativní práci. Jak je výše uvedeno jeden vychovatel, osm dětí různého věku. Aktivit a činností není málo, a když se občas povede a dobře se to dítěti podá, tak i dítě s poruchou chování může pomoci.

Společným bodem pracovních činností vychovatele je samozřejmě i administrativní činnost: týdenní plány, jídelníčky, záznamy o užívání léků, zprávy ze služeb apod. Našlo by se i mnoho dalších věcí, které k práci vychovatelů dětských domovů jistě patří, které máme společné i odlišné.

Je to práce krásná, ale náročná. A vždy by ji měl dělat ten, kdo má rád děti a chce jim pomoci.

4.1 Denní režim s dětmi s poruchami chování

I přesto, že každý den je jiný, pokusím se přiblížit průběh dne s dětmi s poruchami chování v jedné rodinné skupině v dětském domově.

Již ráno po probuzení vychovatel vidí, jak se dítě s poruchou chování vyspalo. Poznává se nálada a chování dítěte podle toho, jestli se v noci dostatečně vyspalo, odpočinulo si, zda šlo spát v klidu nebo zda se večer nebo předchozí den něco odehrálo, ať už pozitivního či negativního. Pokud se dobře vyspí, tak ráno probíhá v klidu bez větších výkyvů chování. Nasnídá se, obleče, vykoná ranní hygienu a odchází do školy.

Pokud se dítě s poruchami chování špatně vyspí, už je problém ho ráno jen dostat z postele. Rozčiluje se, že škola je zbytečná, k životu ji nepotřebuje, nebude se oblékat, nechce jíst, je vulgární, jeho odchod do školy je třísknutí dveřmi s neslušnými výrazy. Tím pádem je to velmi náročné ráno i pro vychovatele, který v jeden moment vypravuje do školských zařízení i další děti různého věku a je třeba dodržet čas odchodů.

Ráno vyprovází děti do škol v našem dětském domově ještě noční vychovatel. O tom, jaké bylo ráno podává zprávu, tudíž denní vychovatel je předem obeznámen s tím, co se odehrálo a co může ovlivnit zbytek dne.

U dětí s poruchami chování návrat ze školy závisí i na situaci, která nastala ve škole. Stejně jako při probuzení, tak i při návratu ze školy do rodinné skupiny se většinou hned u vstupu pozná, v jakém rozpoložení dítě přišlo. Zda se naštválo, dostalo poznámku, mělo s někým konflikt, ať už s učitelem či spolužákem, nebo školní den proběhl v klidu. Klidný školní den znamená, že se po něm ve škole nechtělo moc výkonů a vědomostí a většinou je to také, když byla školní akce, která se dítěti líbila.

Pokud dítě s poruchou chování přijde v dobré náladě, většinou je den i odpoledne poklidnější. I dítě s poruchami chování občas pomůže s různými věcmi, uklidí si, dojde nakoupit, povídá si, není tolik zlé na ostatní děti.

Bohužel dojem pozitivního chování dítěte s poruchami chování zkaží to, že se ukáže, že za to něco chce, nějakou výhodu pro sebe. Toto chování není bez účelu. Například když se dobrovolně nabídne, že dojde nakoupit, tak nákup, který trvá zhruba půl hodiny i s cestou, tak jemu trvá i dvě hodiny. Po návratu je vždy hodně mnoho výmluv, proč nákup trval tak dlouho, zároveň žádá ocenění za to, že nakoupil, například prodloužením vycházky, půjčením mobilního telefonu, puštěním wifi apod.

Pokud se dítěti s poruchami chování ve škole nálada nezlepší nebo dokonce zhorší, to většinou znamená, že dostane poznámku nebo nedostatečnou známku, či poškodí školní majetek. Při řešení, co se ve škole stalo, se téměř vždy vychovatel dozví, že je to křivda vůči němu.

Při jeho příchodu do rodinné skupiny nepozdraví, odhodí obuv, nemluví, nebo jen velmi vulgárně, vše je špatně, všichni mu ubližují. Odmítá spolupracovat, bavit se s ostatními dětmi, vychovateli odsekává, pokud už s ostatními dětmi mluví jsou to jen nadávky, křik a agresivní chování. Hodně se vybíjí na mladších dětech. Odmítá cokoli udělat, ať už je to školní příprava, plnění domácích úkolů, úklid pokoje, nákup, či jít jen na procházku. Toto chování narušuje průběh celého dne a aktivit, které jsme měli naplánované. Některé děti jsou také rozladěné, snaží se podle jeho vzoru postavit do opozice vychovateli s tím, že když on nebude nic dělat, oni také ne. Tento den je pak velice náročný pro děti i vychovatele.

Jednání dětí s poruchami chování a vulgární mluva má velký vliv na děti předškolního věku, které toto chování okoukají a projevují se takto i v mateřské škole.

Pokud dítě s poruchami chování dostane od vychovatele nějaké výchovné opatření, ať už za poznámku ze školy, vulgární výrazy, agresivní chování, pozdní příchody, útěky, či podvody a lhaní, je to problém, který takové dítě nepřijme a je ještě více agresivní. Pokud si vychovatel za svým opatřením stojí, tak je takové dítě schopno například rozházet věci ve skupině, křičet, nadávat všem, mlátit do dětí i majetku, dokonce i utéct. V nejhorších případech napadne i vychovatele.

Denní režim se mění v závislosti na náladách dětí s poruchami chování. Což znamená náladu i chod celé skupiny, odnáší to i ostatní děti. Pokud si vychovatel stojí za svým, chce být spravedlivý vůči ostatním dětem, je to velmi náročné. Je vystaven neustálým konfliktům mezi ním a dítětem s poruchou chování, ale i mezi tímto dítětem a ostatními dětmi. I přesto, že vychovatel vidí, jak dítě s poruchou chování začne mlátit slabšího jedince a zasáhne, tak poté slyší mnoho nepravdivých historek, výmluv, které vyústí v dohady a rázem se den pro vychovatele zdá být nekonečný.

I přes dny plné konfliktů a vyčerpání vychovatele je potřeba, aby se druhý den člověk znovu nadechl, na zlé zapomněl a přišel do zaměstnání s novým úsměvem a nadějí, že bude lépe.

V této části práce se podíváme na ilustrační příběhy vybraných dětí z dětské domova, které jsou zde umístěny, se kterými pracuji, nebo jsem pracovala. Buď poté byly přemístěny do jiné rodinné skupiny, nebo dětský domov opustily.

5 Ilustrační příběhy dětí z dětského domova

Ilustrační příběhy byly zpracovány na základě prostudování osobních spisů, výsledků psychologických a psychiatrických vyšetření, práce s dětmi a jejich spolupráce se mnou, které v současnosti žijí nebo v minulém roce žily v dětském domově.

V rámci zachování anonymity dětí jsou jejich jména změněna. Rozdílnost v množství a kvalitě informací je dána věkem, kdy dítě do dětského domova přišlo, délkou pobytu v domově a jeho historií pobytu v jiných zařízeních.

Doporučená opatření v závěru ilustračních příběhů jsou psané pro účely této práce po konzultaci se speciálním pedagogem a sociální pracovnící dětského domova.

5.1 Filip

Narozen v roce 2014.

Žák 1. zdravotní třídy ZŠ.

Do dětského domova byl přemístěn v roce 2017 z dětského domova pro mladší děti.

Matka narozena v roce 1990.

Otec narozen v roce 1987.

Rodinná anamnéza

Filip je chlapec s velmi komplikovanou ranou anamnézou – po narození pobýval opakovaně v Dětském centru, následně byl na několik měsíců i se starším bratrem umístěn ve ZDVOP (zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc) z důvodu zdravotního ohrožení. Mezitím se vždy vracel do péče matky, která ale nebyla schopna zajistit dětem ani základní péči. Filip trávil hodně času sám v postýlce, v uzavřeném pokoji. Ve věku dvou let byl na žádost matky předán do péče dalšího ZDVOP, odkud byli s bratrem v květnu 2017 přemístěni do dětského domova pro mladší děti. Od září 2017 vyrůstá Filip v dětském domově, kde pracují.

Do domova byl chlapec umístěn spolu se svým starším bratrem. Rodiče nebyli schopni vytvořit pro chlapce bezpečné a stabilní výchovné prostředí. Díky nejasným výchovným poměrům doma, strávil Filip značnou část svého života střídáním různých výchovných institucí. To se do velké míry podepsalo na obou chlapcích v rámci jejich chování k sobě samým, v rámci sourozeneckých vazeb a jejich chování v kolektivu.

Zpočátku se o chlapce pravidelně zajímala matka. Telefonovala, syny navštěvovala, brala si je i na vycházky. Bylo však zřejmé, že preferovala Filipova bratra.

Postupně se chování Filipa vůči matce i babičce, ke které ho matka brala, natolik zhoršilo (napadání, nerespektování), že se matka rozhodla brát si pouze druhého syna.

Časem zájem matky opadl, byl pouze občasný. V současné době se její zájem omezil pouze na občasná telefonáty. Filip k ní nemá příliš vřelý vztah, jako autoritu ji vůbec neuznává.

Otec se nejprve vůbec nezajímal, pak spočíval jeho zájem ve výjimečných telefonátech.

Filipa začala kontaktovat (návštěvy v dětském domově, vycházky) paní, která ho viděla, když si hrál na hřišti. Chlapec byl za tento kontakt rád, motivací však pro něj nebyl. Po napadení psa dané paní kontakty ustaly (Filip nakopl čivavu).

Osobní anamnéza

Filip se narodil z druhého těhotenství, má staršího bratra. Matka se měla léčit se štítnou žlázou, což nedělala. Prodělal běžná dětská onemocnění a jednou byl Filip hospitalizován z důvodu napadení druhem matky.

Po příchodu do rodinné skupiny v roce 2017 byl Filip neposedný, neposlušný, tvrdohlavý, vyžadující neustálý dohled. Ničil věci. Pokyny nerespektoval. Velké problémy nastávaly ve spojení s jeho bratrem - Filip ho provokoval, byl na něj agresivní. Jelikož i Filipův bratr má své specifické problémy, byli bratři rozděleni do různých rodinných skupin.

Filip se často pomočoval, spal v mokré posteli, začal tedy na noc používat plenkové kalhotky. Po vyšetření na nefrologii se funkční porucha nepotvrdila.

Další chování je plné výkyvů. Chlapcovo vzezření klame, vypadá jako velmi milý a hodný chlapeček. Byly dny, kdy bylo jeho chování v pořádku, normy a pravidla se snažil dodržovat.

S přibývajícím věkem se ale zvyšuje agresivita a neochota respektovat dospělého. Jakékoliv benevolence ze strany dospělých okamžitě zneužije, je zákeřný. Pokud se mu něco vytkne či nelíbí, postaví se proti dospělému do opozice, je drzý, vzpurný. Je nutná důslednost, neustálá kontrola.

Objevuje se situační problémové chování, destrukce – opakované ničení hraček, knížek, dalších věcí v rodinné skupině, opakované braní věcí ostatním dětem, jejich ničení.

Filip je samostatný přiměřeně svému věku, postupně zvládl všechny sebeobslužné činnosti. Je velice šikovný. Ve svém věku zvládá hodně domácích prací.

Rád si hraje venku, jezdí na kole. Snaha o začlenění na jógu nevyšla, neboť vůbec nerespektoval pokyny paní cvičitelky, dělal si, co chtěl. V domově začal navštěvovat taneční kroužek, což ze stejných důvodů také nakonec nevyšlo.

Sociální kontakty jsou neuspokojivé, Filip je emočně chladný. Vzhledem ke svému chování a přístupu k ostatním dětem (vulgární vyjadřování na jejich adresu, opakované braní věcí) není

děťmi přijímán, je tolerován, což mu nevádí. Sám Filip kontakt s dětmi v dětském domově příliš nevyhledává.

Při nástupu do mateřské školy, po prvním týdnu – velké stížnosti na chování, tyto stížnosti pokračovaly i nadále: napadání dětí, ničení hraček a pomůcek, nerespektování pokynů, umíněnost. Opět velké problémy ve spojení s bratrem. Tyto problémy se bratrovým odchodem do psychiatrické nemocnice zmírnily, postupně se Filipovo chování opět zhoršilo. Byla nutná péče asistentky. Jen s její pomocí zvládal chlapec docházku do mateřské školy. Činností, kterou dělal s ostatními dětmi ve třídě, bylo zpočátku pouze cvičení, dalším činnostem se věnoval již individuálně s asistentkou, neboť zapojení mezi ostatní děti nebylo možné, pokus o začlenění do některé aktivity skončil tím, že Filip napadl děti nebo jim práci zničil. Úkolem bylo přirozené začlenění chlapce mezi ostatní děti.

Postupně se chování zlepšilo, pak opět zhoršilo - byly velké výkyvy, které závisely na momentální činnosti či situaci: někdy bylo vše v pohodě, jindy byl Filip urážlivý, trucoval, používal vulgární výrazy.

V září 2021 nastoupil do 1. třídy základní školy. Zde má také asistentku pedagoga.

U Filipa je nutné počítat s velmi kolísavou koncentrací. Hodně s ním komunikovat, minimalizovat rušivé podněty, na změny jej předem připravit. Ocenit jakékoli pozitivní projevy a výrazně ho za ně ocenit. Chlapec potřebuje hlavně trpělivý, vstřícný, ale důsledný přístup, jednotná pravidla, individuální pozornost. V případě přetížení nebo emočního rozladění může dojít k odmítání spolupráce, ale i agresivnímu projevu, pak je třeba, aby Filip nebyl negativně hodnocen. Je lepší si s ním povídat, jak by se příště mohl chovat lépe. Zajistit především pravidelný režim a být chlapci neustále na blízku, nenechat ho bez dohledu.

Závěr z psychologického vyšetření

Smíšená porucha chování a emocí (F92.8), projevy poruchy pozornosti a aktivity, výrazná výchovná a podněťová zanedbanost. Osobnostní vývoj komplikovaný, velmi riziková raná anamnéza, disharmonický vývoj. Velmi kolísající emoce, snížená frustrační tolerance, impulzivita, ostražitost. Akcentovaná potřeba bezpečí. Obtíže při přijímání nových autorit, pravidel. Výrazný vliv citové deprivace a podněťové zanedbanosti, dítě poškozené vícečetnými ranými separačními traumaty – vliv na psychosociální a emocionální vývoj.

Obtíže chlapce jsou takového rozsahu, že je doporučeno podpořit rodinu (dětský domov) všemi dostupnými prostředky, péče o dítě je náročná, vyžaduje specifické přístupy.

Doporučená opatření

Pro Filipa by bylo nejlepším řešením najít co nejdříve vhodnou pěstounskou rodinu, která by naplnila jeho potřeby a počítala i s jistými výchovnými obtížemi. Potřebuje vzor důsledného otce a milující trpělivé matky, aby mohlo dojít k jeho citovému dosycení. Neméně důležitý je individuální přístup. V dětském domově si Filip bere za vzor starší chlapce s problémovým chováním. Jedná se o dítě vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči, neschopné seberegulace. Odměňovat pozorností a spoluprací pouze žádoucí chování, nežádoucímu chování nevěnovat pozornost.

Shrnutí

V současné době žije chlapec stále v dětském domově, pěstounskou rodinu se pro něj nedaří najít. Přestože je dle vyjádření sociální pracovnice chlapec vhodný do náhradní rodinné péče, zájem nikdo neprojevil. Dle sdělení sociální pracovnice se velice těžko hledají rodiny i pro bezproblémové mladší děti, těžko se tedy najde někdo pro chlapce s výchovnými problémy. Tím, že na první dojem působí jako milý a stydlivý kluk, tak zde byly pokusy o hostitelskou péči. Bohužel po poznání chlapce z toho vždy hostitelé odstoupili a přestali Filipa a dětský domov kontaktovat.

V náhradní rodinné péči by se chlapci vedlo lépe z hlediska emočního a citového naplnění, bohužel jeho chování po získání důvěry s možnými náhradními rodiči je problémové, vulgární a agresivní. Na čemž, jak je výše zmíněno ztroskotala i jeho víkendová hostitelská péče.

5.2 Vincent

Narozen v roce 2007.

Žák 6. třídy ZŠ praktické.

Do dětského domova přišel v roce 2019, na žádost matky.

Matka narozena v roce 1975.

Otec narozen v roce 1948, zemřel v roce 2021.

Rodinná anamnéza

Do doby, než byl Vincent umístěn do dětského domova, žil s matkou a svými čtyřmi sourozenci, třemi mladšími a starší sestrou. Má ještě další starší zletilé sourozence, jejich přesný počet nám není znám. Matka ani Vincent o nich nemluví. Školní docházka byla zanedbávána. Dva mladší sourozence si matka nechala v péči, ostatní tři byli umístěni do dětského domova z důvodu nezvladatelnosti, na žádost matky. Matka podala k soudu návrh, aby její tři děti byly předány do péče zařízení, neboť zjistila, že na ně nestačí. Děti ji vůbec nerespektovaly, vulgárně jí nadávaly.

Matka chlapce nejprve nenavštěvovala, netelefonovala mu, nezajímala se. Poprvé si požádala o pobyt v době vánočních prázdnin 2019. Spolupráce, ochota, vstřícnost a zájem o chod dětského domova je pro ni problém. Nejrady by byla, kdyby vše bylo, jak chce ona a jak jí to vyhovuje.

Postupně si začala matka brát syna i na další pobyty. Vincent se vrací spokojený, neboť u matky nemá žádné povinnosti a může si dělat to, co chce on sám. Na to se těší nejvíce.

Po úmrtí otce si matka podává žádost na každý víkendový a prázdninový pobyt. Se synem je i v telefonickém kontaktu. Opakovaně si matka podala žádost o zrušení ústavní výchovy, tyto žádosti však byly vždy zamítnuty z důvodu nezvladatelnosti dětí.

Do roku 2021, kdy biologický otec zemřel, nejevil o chlapce zájem, nikdy za ním do domova nepřišel.

Osobní anamnéza

Vincent měl po příchodu problémy se začleněním do kolektivu spolubydlících, respektování autority dospělých, přijímání pravidel a režimu rodinné skupiny. Velké nedostatky pramení z předešlé výchovy v rodině. Byl zvyklý dělat si, co chce, což mu vyhovovalo. Neměl žádné povinnosti a úkoly. Je pro něho obtížné plnit zadané úkoly, chovat se slušně k dětem i dospělým, udržovat si pořádek v osobních věcech, dodržovat hygienické návyky a sebeobslužné činnosti, dokázat pomoci jiným, být ochotný, trpělivý, vstřícný.

Zaběhnutý režim a pravidla rodinné skupiny přijímal velmi pomalu. Vychovatelé musí uplatňovat trpělivý a důsledný přístup, nepřipouštět diskuse, dohady, trvat a neslevit z požadovaných činností. Vštěpovat mu, že v životě bude muset dělat i to, co ho nebaví.

Důsledně dodržovat denní režim a pravidla rodinné skupiny. Vést ho k pečlivosti, trpělivosti, ochotě, vstřícnosti a zodpovědnosti. Usměřňovat chování a používání vulgárních výrazů. Povídat si s ním a ukazovat mu, že v životě jsou i příjemné a pěkné věci. Zlepšovat hygienické návyky a sebeobslužné činnosti, udržování si pořádku v osobních věcech.

Autoritu dospělých přijímá s obtížemi. Nebyl zvyklý se k dospělým chovat slušně a s respektem. Hned z počátku mu muselo být vysvětleno, že k životu patří slušné chování, jednání a vystupování. Občas se tato snaha míjí účinkem. Starší spolubydlící Vincentovu přítomnost respektují, ale kontakty s ním nevyhledávají. K mladším dětem, než je on sám, se chová nadřazeně, napomíná je, hledá na nich chyby, často nevhodným a nevybíravým způsobem, chová se agresivně. Je třeba ho vždy usměrnit a vysvětlit mu, že i on byl malý.

Je silně emočně nevyrovnaný, jeho nálady jsou proměnlivé. Před časem míval záchvaty vzteku. Vyjadřuje se vulgárně k dětem i vychovatelům. Nechce rozlišovat zdravý způsob komunikace a chování. Má svou vlastní pravdu a nic jiného nepřipouští. Vyhýbá se svým povinnostem a svaluje je na ostatní. Těžko se hledá něco, co by ho motivovalo, jelikož ho nic nezajímá.

V současné době pravidla ve skupině akceptuje, ale musí se mu neustále připomínat. Z toho plyne jeho nevrlost, drzost a odmlouvání, přehazuje svou práci na mladší. Je drzý i na vychovatele, které respektuje s prodlevou. Občas má světlou chvíli, kdy je i milý, ale záhy se ukáže jeho účelové chování. Ve svých osobních věcech je velmi nepořádný, ničeho si neváží a je mu vše jedno. Vincent nemá rád osobní kontakt. Do aktivit se moc nezapojuje, nejraději je připojen na síti, kde hraje hry.

Rád pracuje manuálně, ale domácí práce neuznává, jsou prý pro „ženské“.

V rodinné skupině je nyní bez mladšího bratra, který musel přejít do jiné rodinné skupiny, neboť se bratři mezi sebou nesnesou (časté hádky, vulgární i agresivní napadání). Starší sestra byla přemístěna do dětského domova se školou.

Od nástupu do základní školy se projevovaly velké problémy. Učivo nezvládal, neměl snahu se něco naučit, škola ho nebavila, nezajímala. Měl velké nedostatky z předešlých ročníků, které byly ovlivněny velkou absencí. Propadal, což ho však vůbec nezajímalo, netrápilo. Téměř denně se objevovaly zápisy ohledně nevhodného chování (vůči učitelům i spolužákům), nepřipravenosti na výuku.

V květnu 2020 byl Vincent vyšetřen ve speciálně pedagogickém centru. Na základě vyšetření bylo doporučeno vzdělávání dle ŠVP podle RVP ZV²⁸ s minimální úrovní očekávaných výstupů. Vincentovo vzdělávání komplikují: porucha chování, porucha koncentrace, impulzivita.

Vzhledem k výše uvedenému byl chlapec přeřazen do ZŠ praktické, kde je spokojený, prospívá dobře. Stížnosti na něj zpočátku nebyly, ale postupně se chování opět zhoršilo. Je vulgární, drzý, odmlouvá, svými nemístnými poznámkami vyrušuje učitele. K domácí přípravě se staví velmi laxně.

Závěr z psychologického vyšetření

Dochází k psychiatři. Byla mu diagnostikována hyperkinetická porucha chování (F90.1) a lehká mozková retardace s poruchami chování (F70.1), je medikován.

Doporučená opatření

Chlapec vyžaduje trvalý dohled, pomoc při komunikaci a orientaci v prostředí. Nutná asistence při zvládnání běžných každodenních činností včetně nutnosti dohledu a dopomoci při zajištění základních potřeb.

²⁸ Školní vzdělávací program; rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Shrnutí

Vincent žije stále v dětském domově. Vzhledem k jeho věku a chování se pro něj pěstounská rodina nenašla. Sám chlapec by k pěstounům nešel. Chtěl by se vrátit k matce, která má nyní o něj zájem, podala opakovaně žádost k soudu o zrušení ústavní výchovy. Soud zatím všechny žádosti zamítl. Důvodem je, že zhoršující se výchovné problémy chlapce by matka nebyla schopna zvládnout.

Jelikož Vincent vyrůstal u matky, u které z důvodu velkého počtu dětí nebyl vidět zájem o něj, myslím si, že individuální přístup a zájem o jeho osobu by mu prospěl a pomohl k dalšímu celkovému vývoji osobnosti.

5.3 Nela

Narozena v roce 2011.

Žákyně 4. třídy ZŠ praktické.

Do dětského domova byla přemístěna v roce 2020 z dětského diagnostického ústavu.

Matka narozena v roce 1970, zemřela v roce 2019.

Otec narozen v roce 1961.

Rodinná anamnéza

Původní rodinné prostředí bylo zcela nefunkční. Docházelo zde k vyhroceným konfliktům a fyzickému násilí. Otec požívá alkohol v nadměrné míře, matka byla dlouhodobě nemocná, svůj zdravotní stav neřešila. Děti se v rodině narodilo celkem deset a postupně byly umisťovány do ústavní výchovy, popřípadě pěstounské péče. Nela a její starší sestra byly v roce 2017 umístěny do dětského domova. V roce 2019 matka zemřela, obě dívky převzali do péče jejich strýc a teta, kteří původně podali návrh na svěření dívek do pěstounské péče. Tento návrh však vzali zpět, neboť zjistili, že péči o obě nezletilé dívky nezvládají. U Nely se projeví nedostatečné hygienické a sociální návyky, v domácnosti zapalovala věci, lhala, kradla. Obě dívky pobývaly v dětském diagnostickém ústavu, pak byly umístěny do dětského domova. V domově je jednou navštívil jejich starší zletilý bratr, který si vzal obě sestry na vycházku. Nela mu po jeho návštěvě často volala, nyní kontakt mezi nimi slábne. Občas ho Nela navštíví. Bývalá pěstounská rodina ji nekontaktuje.

Osobní anamnéza

U Nely se projevuje porucha chování a emocí v návaznosti na traumatické zážitky v rodině. V rodinné skupině je začleněná, ale vždy uvítá nová přátelství. Vychovatele respektuje, ale požadavky plní po připomenutí. Umí být drzá a hlučná, odmlouvá, kritická k sobě i druhým. Má tendence ke krádežím (drobné předměty dětí na rodinné skupině i v obchodě). Občas je vznětlivá, má sklony k agresivnímu a vulgárnímu chování. Pořádek v osobních věcech si

neumí a nechce udržet, nemá o to zájem. V rodinné skupině potřebuje často zpětnou vazbu, zda daný úkol plní správně. Vyžaduje pozornost, dohled. Ráda tráví čas s kamarády z dětského domova. Ale také je umí provokovat a žalovat na ně. Blízký vztah má k starší sestře, nemohou však žít spolu v jedné rodinné skupině. Pokud tomu tak bylo, vyskytovaly se neustálé hádky, provokace. Každá sestra tak vyrůstá v jiné rodinné skupině. Jejich vzájemnému vztahu to hodně pomohlo. U aktivity Nela dlouho nevydrží, nechá se snadno rozptýlit. Pokud má na to náladu, ráda na skupině pomáhá s péčí o malé děti a také v kuchyni, baví ji vařit i péct. Ale má tendence provokovat ostatní děti, bere jim jejich věci, lže a nechá se strhnout k nežádoucímu chování. Při komunikaci s vychovateli většinou musí mít poslední slovo, vyvolává konflikty. Mezi její záliby patří sledování televize a youtube nebo pobyt na zahradě se sestrou a ostatními dětmi. Nela potřebuje jasná pravidla a jejich neustálé připomínání. Pokud má správnou motivaci, je přátelská, snaživá a veselá. Je potřeba ji pomáhat v sociální komunikaci. Na školních výsledcích jí záleží, potřebuje pochvalu a povzbuzení k lepším výkonům. Občas má ve škole výchovné problémy. Je drzá, odmlouvá a je vulgární.

Nelino vzdělávání probíhá dle ŠVP podle RVP ZV s minimální úrovní očekávaných výstupů s podporou ve vzdělání se stanovenými podpůrnými opatřeními stupně 3, bez individuálního vzdělávacího plánu a bez asistenta pedagoga.

Závěr z psychologického vyšetření

Nele byla diagnostikována porucha pozornosti a aktivity (F90.0), výrazná porucha chování (F91.8) za účelem získání pozornosti, ale i experimentování ze zvědavosti, při kterém jedná impulzivně a nedomyšlí možné následky, posttraumatická stresová porucha (F43.1) s poruchami nálady se steskem po zesnulé matce.

S dívkou bude i nadále pracováno v rámci výchovně-terapeutických konzultací za účelem snížení frekvence a intenzity poruchového chování (lhaní, krádeže, drzé chování ve škole i v dětském domově, vulgarismy v komunikaci...).

Doporučená opatření

Dívka vyžadující neustálou kontrolu, dohled, pozornost, řád, pozitivní zpětnou vazbu a motivaci. Je třeba dávat najevo zájem o dívku, motivovat jí a zapojovat do činností, chválit a odměňovat nejen za zřetelné úspěchy, ale i za drobnou dobrou snahu. Důležité je jí pomazlit, projevit náklonost a zapojit do rodinných vztahů.

Shrnutí

I nadále žije dívka v dětském domově, návrat do rodiny se jeví zcela nereálně. Vzhledem k věku, etniku, výchovným problémům se pro Nelu pěstounská rodina nenašla.

Z mého pohledu, kdyby měla Nela náhradní rodinnou péči a individuální přístup, její chování by se zlepšilo. V dětském domově je pod vlivem jiných dětí s poruchami chování, dopouštějí se drobných krádeží v obchodě, žebrají u obchodu, domlouvají se s místními bezdomovci na koupi cigaret. V podnětném rodinném zázemí, bez negativního vlivu ostatních si myslím, že by se jí dařilo lépe.

5.4 Patrik

Narozen v roce 2008.

Žák 5. třídy ZŠ praktické.

Do dětského domova byl přemístěn v roce 2020 z jiného dětského domova.

Matka narozena v roce 1980.

Otec narozen v roce 1985.

Rodinná anamnéza

Chlapec byl spolu se svými dvěma sourozenci umístěn v dětském domově v jiném kraji, odkud byly děti přemístěny do našeho dětského domova. Bylo to z důvodu, aby rodiče měli děti blíž k místu bydliště. Po celou dobu pobytu v tomto dětském domově si rodiče nevytvořili podmínky k převzetí do péče. Z počátku byl kontakt s rodiči denní, probíhal telefonicky nebo osobně. Patrik by šel rád co nejdříve domů, proto si v rozhovorech s otcem většinou na dětský domov a děti stěžoval. Uváděl, jak mu děti ubližují. Otec to řešil výhrůzkami a stížnostmi. Ze strany Patrika jde pouze o účelové chování, jehož výsledkem má být reakce rodičů, která zařídí ukončení pobytu v domově. Patrik má velmi rád svou matku, často plakal, že se mu stýská. Tento zájem je chlapci spíše na škodu. Matka mu neustále slibovala, že se vrátí domů. Což na chlapce velmi špatně působilo, věřil tomu a upínal se na tuto naději. Oba rodiče na syna výchovně nepůsobí, nepředstavují pro něj žádnou autoritu. Zvláště matka Patrika neustále omlouvá, ze všeho, co udělá, vinní okolí. Patrik dobře ví, že si u rodičů může dělat, co chce. Po neustálých slibech matky o zlepšení své životní situace, se dětský domov ve spolupráci s OSPODem a matkou dohodly na podání žádosti na prodloužený pobyt. Po podání žádosti a následném rozhodnutí soudu byly chlapci a jeho sourozencům umožněny prodloužené pobyty u rodičů, které však dopadly špatně. Rodiče výchovu dětí nezvládli, Patrik měl problémy ve škole, často do školy nechodil, kradl v obchodě. Čekal ho návrat do dětského domova a následné umístění v dětském diagnostickém ústavu. Nyní je chlapec umístěn v jiném dětském domově se školou.

Osobní anamnéza

Patrik přišel do dětského domova společně se svým mladším bratrem a sestrou. Přestože byl v ústavní péči již od roku 2016, přišel bez známek jakýkoliv hygienických a sociálních návyků. Se sourozenci pobývali nejprve společně ve stejné rodinné skupině. Jejich vzájemné vztahy byly velmi konfliktní, plné agrese, vulgarit a násilí. Pro neustálé konflikty bylo nutné sourozence rozdělit do jiných rodinných skupin. Patrik se taktéž projevoval i ve vztahu k ostatním dětem. Z chování vůči autoritě bylo patrné silně účelové chování ve snaze zalíbit se, které ale nebylo díky jeho velmi nízkému intelektu udržitelné. Patrik je, co se intelektu týká, velmi nízko, jeho myšlení je jednoduché, má problém s porozuměním, pamětí, koncentrací, slovní zásoba je velice chudá. Jeho projev je často agresivní a výbušný. Vyžaduje stálou pozornost, kterou si získává nepravdivým žalováním na druhé, stěžováním či agresivním útokem na ostatní. V prvních chvílích toto nebylo patrné, působil velmi skromně, odstrčeně, zakřiknutě. Byl smutný, stýskal si po rodičích a sestře. Teprve po krátké adaptaci na prostředí se začal spontánně negativně projevovat. Byl stejně jako ostatní děti zapojován do všech aktivit i činností skupiny, zapojoval se, ale velmi neochotně. I přes rozdělení sourozenců se u Patrika objevují problémy s chováním. Situace neumí řešit, ihned jde do opozice, je drzý, vulgární, ostatním dětem krade jejich věci. I přes svůj nízký věk kouří, byl načapán i v areálu dětského domova. Za tento prohřešek mu bylo uděleno výchovné opatření (zbytek dne nesměl opustit rodinnou skupinu). Což nesnesl, kopal do zdí, rozházel věci a hračky ostatních dětí v pokoji, pokusil se o útěk.

Závěr z psychologického vyšetření

Patrikovi byla diagnostikována porucha pozornosti a aktivity (F90.0), lehká mozková retardace s poruchami chování (F70.1), porucha přizpůsobení (F43.2). Výrazně oslabená pracovní zralost, zvýšená dráždivost, možné afektivní reakce, impulzivita, psychosociálně nezralý.

Doporučená opatření

Použití režimových prvků se striktním dodržením, výhody za žádoucí chování, nevýhody za nežádoucí.

Shrnutí

Vzhledem k tomu, že nelze na chlapce působit v mantinelech dětského domova, byl přemístěn do dětského diagnostického ústavu a následně do dětského domova se školou. Rodiče jsou s chlapcem v neustálém kontaktu, těžko by snášeli, když by byl v náhradní rodině.

V jeho případě by byla náhradní rodinná péče nereálná. Vzhledem k narušení citového vývoje je velmi těžké regulovat chování prostřednictvím vztahů.

Tyto příběhy bych shrnula citací z knihy Johna Bowlbyho.

„Pokud je dítě v ničím neohrožené přítomnosti hlavní vazebné postavy, nebo je mu tato postava snadno dosažitelná, cítí se v bezpečí. Hrozba ztráty vytváří úzkost a skutečná ztráta zármutek; obojí navíc pravděpodobně vyvolá hněv.“²⁹

²⁹ BOWLBY, John; *Vazba, Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*; Praha Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4; s. 186.

6 Anketa

Anketa byla zpracována na téma „Jaké dopady na chod rodinné skupiny podle vychovatele práce s dětmi s poruchami chování má, co jim pomáhá k motivaci pracovat s těmito dětmi?“. Jde o mapování zkušenosti pracovníků s rušivým chováním dětí s poruchami chování v běžném chodu rodinné skupiny dětského domova.

Vytvořenou anketu jsem poslala do dětských domovů. Vychovatele, které osobně znám ze studií a praxe v dětském domově jsem oslovila přímo, což z hlediska návratnosti fungovalo nejlépe. Ostatní jsem oslovila emailem přes vedení dětského domova a kontaktní adresu uvedenou na jejich webových stránkách. Výsledky ankety bohužel ovlivnilo období letních prázdnin, kdy většina dětí z dětských domovů je buď u své biologické rodiny, na letních táborech či jiných pobytech, a v dětských domovech je tudíž málo vychovatelů.

Vyhodnocení jsem zaměřila na otázky: „Jak moc dítě/děti s poruchami chování ovlivňuje/ovlivňují denní režim v rodinné skupině v dětském domově?“; „Jak vnímáte rozdíl, pokud je v rodinné skupině dítě s poruchami chování, oproti tomu, když tam není?“; „Co Vás motivuje nebo co Vám pomáhá pracovat dále s dětmi s poruchami chování?“.

Jak moc dítě/děti s poruchami chování ovlivňuje/ovlivňují denní režim v rodinné skupině v dětském domově? Z celkového počtu respondentů čtyřicet jedna, jen dva uvedli, že nemají děti s poruchami chování. Pět respondentů (osmina) odpovědělo, že děti s poruchami chování ovlivňují denní režim v rodinné skupině málo. Třicet čtyři odpovědí (což je pět šestin) zní, že děti s poruchami chování velmi ovlivňují denní režim v rodinné skupině. Z těchto odpovědí je jen jedna, kdy respondent vnímá minimální rozdíl mezi tím, kdy dítě s poruchami chování v rodinné skupině je a kdy tam není. Osm respondentů (pětina) uvedlo, že se nestává, že by dítě s poruchou chování v rodinné skupině nebylo.

To, co pomáhá respondentům k motivaci pracovat s dětmi s poruchami chování je převážně odpověď „věřím, že vhodným působením na dítě lze snížit nepříznivé vlivy jeho chování“ a „vhodným působením na dítě s poruchami chování lze udržet přijatelné životní podmínky pro ostatní členy rodinné skupiny“. Tyto odpovědi nejvíce volili respondenti, kteří uvedli, že děti s poruchami chování velmi ovlivňují denní režim v rodinné skupině.

Ten, kdo uvedl, že děti s poruchami chování ovlivňují málo denní režim v rodinné skupině, na otázku „Co Vás motivuje nebo co Vám pomáhá pracovat dále s dětmi s poruchami chování?“ nejčastěji uváděl „nedělám rozdíly, pedagogickou práci vnímám jako poslání“.

Naprostá většina respondentů (pět šestin) uvádí, že přítomnost dětí s poruchami chování má na denní chod rodinné skupiny velký vliv. I když je práce s těmito dětmi náročná, vychovatele motivuje pedagogický optimismus, že vhodným působením lze snížit nepříznivé vlivy jejich chování i udržet přijatelné životní podmínky pro ostatní děti v rodinné skupině.

7 Dotazník

Z důvodu letního období a času dovolených jsem místo formy rozhovorů zvolila dotazník. Tento způsob se jevil jako nejefektivnější, jak získat více odpovědí.

Dotazník s názvem „Jaké jsou šance na umístění dětí s poruchami chování do náhradní rodinné péče?“. Byl poslán sociálním pracovníkům dětských domovů a pracovníkům OSPOD. Velmi mi s rozesláním dotazníků pomohla sociální pracovnice našeho dětského domova, která jej rozeslala svým kolegům a známým pracovníkům z OSPOD. Oslovila jsem je emailem přes vedení daných pracovišť a kontaktní adresu uvedenou na jejich webových stránkách.

Z třiceti rozeslaných odkazů na vyplnění dotazníku se mi sešlo sedmnáct odpovědí, to představuje padesáti šesti procentní návratnost.

Na otázku, zda se daří umístit dítě s poruchou chování do náhradní rodinné péče, pouze dva respondenti uvedli odpověď, že se podaří takové dítě umístit často. Jako formu náhradní rodinné péče oba respondenti uvedli pěstounskou péči a jeden z nich uvedl i opatrovnictví. Také to jsou jediní respondenti, kteří uvedli, že se děti s poruchami chování umístěné do náhradní rodinné péče nevrací zpět do ústavní výchovy. U otázky „Prosím o krátké shrnutí, v čem vidíte největší problém při umisťování dětí s poruchami chování či dětí všeobecně do náhradní rodinné péče?“ tito respondenti uvedli:

- 1.) „nedostatečná příprava pěstounů - měli by být schopni specifické projevy chování dítěte zvládnout, pěstouni by se měli pravidelně vzdělávat“.
- 2.) „strach pěstounů, aby dítě zvládli, naštěstí jsou zde odborníci a doprovázející organizace, kteří úzce spolupracují a hledají řešení, aby dítě mohlo být v náhradní rodinné péči“.

Na pracovištích z různých krajů České republiky, kde ročně umístí šest až deset dětí do náhradní rodinné péče, z toho nula až pět dětí s poruchami chování, také uvádí, že formou náhradní rodinné péče je pěstounská péče a opatrovnictví. Dva respondenti ze tří uvedli, že se děti s poruchami chování často vrací zpět do ústavní výchovy. Jako problém při umisťování dětí do náhradní rodinné péče vidí tito respondenti:

- 1.) „strach“.
- 2.) „chybí kvalitní odborná pomoc pro děti i pečující“.
- 3.) „strach pěstounů, aby dítě zvládli, naštěstí jsou zde odborníci a doprovázející organizace, kteří úzce spolupracují a hledají řešení, aby dítě mohlo být v náhradní rodinné péči“.

S ohledem na maličký a nereprezentativní vzorek není toto šetření víc než maličkou sondou do tématu. Daná otázka by jistě zasloužila solidnější sběr dat pro lepší představu o problematice umístění dětí s poruchami chování do náhradní rodinné péče. Nicméně velmi zajímavé podněty představují odpovědi na otevřenou otázku „Prosím o krátké shrnutí, v čem vidíte největší problém při umisťování dětí s poruchami chování či dětí všeobecně do náhradní rodinné péče?“. Zahrnula jsem do otázky i „děti všeobecně“, a to z důvodu, aby se mohli vyjádřit i ti respondenti, kteří případně s dětmi s poruchami chování zkušenost nemají. Jedna z odpovědí platí podle mého názoru i pro umístění dětí do dětského domova. „Děti jsou umisťovány do náhradní rodinné péče již v pokročilejším věku, kdy již není možné výchovu moc ovlivnit. Žadatelé o náhradní rodinnou péči mají často přehnaná a nereálná očekávání, která se odlišují od praxe, děti z ústavní výchovy jsou velmi materiálně založené“.

U některých dětí v dětském domově je poznat, kdy do ústavní výchovy přišly. Čím starší dítě, tím hůře dodržuje daná pravidla. Týká se to i dětí, které jsou nebo byly v dětském domově na vlastní žádost. Děti jsou po materiální stránce zvyklé dostávat, ale bohužel vážit si věcí moc neumí, bývají také velmi vybíravé.

Většina odpovědí se týká nedostatečné informovanosti, přípravy, vzdělávání, odborné pomoci pro děti i pečující, poukazuje i na nedostatek zájemců vykonávat náhradní rodinnou péči, obavy potencionálních pěstounů. Už jen kvůli tomu, že děti mají poruchy chování, je problém je do náhradní rodinné péče umístit.

Jen jedna z odpovědí zahrnuje, že jsou zde i odborníci a doprovázející organizace, kteří hledají řešení, aby dítě mohlo být v náhradní rodinné péči.

Podle zkušenosti tří sociálních pracovníků, které ročně umisťují do náhradní rodinné péče šest až deset dětí, je umístění dětí s poruchami chování do náhradní rodinné péče výjimečné až téměř nemožné. Většina sociálních pracovníků uvedla, že se děti s poruchami chování neumísťují do náhradní rodinné péče vůbec nebo téměř vůbec. Jedna z odpovědí těchto respondentů zní „špatná osvěta, nedostatek zájemců o náhradní rodinnou péči, většinou jsou svěřovány do péče třetí osoby, tedy širší rodině, zejména prarodičům, apod“. Což zahrnuje jeden zásadní důvod, proč nejsou děti umisťovány do náhradní rodinné péče, nedostatek zájemců o náhradní rodinnou péči. A také to, že většina dětí s poruchami chování rodinu, která se o ně zajímá mají. Odebrány rodině byly většinou ze sociálních důvodů.

Dvě odpovědi sociálních pracovníků, že se i děti s poruchami chování umisťují do náhradní rodinné péče často, zní na ten počet celkových odpovědí pozitivně. Z důvodu, že to nejsou odpovědi ze stejného kraje České republiky, tudíž se jedná o dvě odlišná pracoviště.

Závěr

Práce popisuje, jak umístění dětí s poruchami chování do dětských domovů ovlivňuje chod jednotlivých rodinných skupin. Příznaky poruchy chování způsobují problémy ostatním dětem, kterým ztěžují život. Objevují se lži, krádeže, vzdor, agresivita. Děti s poruchami chování se odmítají přizpůsobit danému režimu, nerespektují pravidla, neuznávají autority, mají problémy se školní docházkou. Výchovná opatření jsou často neúčinná nebo nedostatečná.

I přesto, že většina respondentů – vychovatelů uvedla, že děti s poruchami chování velmi ovlivňují režim rodinné skupiny, tak motivací k tomu, pracovat s těmito dětmi dál je pro ně víra, že vhodným působením na dítě lze omezit nepříznivé projevy jeho chování.

V dřívější době byly děti s výraznými poruchami chování umisťovány do odpovídajících zařízení (dětský domov se školou, výchovný ústav mládeže), ale v současné době jsou tyto děti pro nedostatek kapacit v těchto zařízeních umisťovány právě do dětských domovů.

Pro děti s mírnějšími poruchami chování chybí mezičlánek. Zařízení, které by se věnovalo výchově dětí, které nejsou schopné se pohybovat v mantinelech dětského domova, ale zároveň nutně nepatří do dětského domova se školou či výchovného ústavu.

Zájem o pěstounskou péči upadá, nemají šanci se do ní dostat ani děti bezproblémové. Otázkou zůstává, jaké jsou příčiny. Zdáli je na vině ekonomická situace rodin, strach ze selhání, zklamání nebo neochota lidí poskytnout domov a otevřít srdce „cizím“ dětem.

Z této práce by se dalo možná i říct, že příčina poruch chování u dětí je dána tím, do jakého prostředí se dítě narodí. Myslím si, že pokud by to někdo tvrdil s přesvědčením, tak by to byly nejspíše předsudky a osobní domněnky. Raději by to měl být předmět výzkumu.

Osobně si myslím, že pokud děti s poruchami chování jsou umisťovány do dětských domovů, tak by zde měli být pracovníci a asistenti pedagoga v takovém počtu, aby i dětem „problémovým“ se dostávalo pozornosti, a aby i tyto děti měly pocit, že se o ně někdo zajímá, nejen v době, kdy něco negativního vyvedou.

Použité zdroje:

BOWLBY, John; *Vazba, Teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*; Praha Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

BUBLEOVÁ, Věduna; VRÁNOVÁ; Lucie; VÁVROVÁ, Alena; FRANTÍKOVÁ, Jana; *Základní informace o náhradní rodinné péči*; Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011; ISBN 978-80-87455-01-2.

HORT, Vladimír; HRDLIČKA, Michal; KOCOURKOVÁ, Jana; MALÁ Eva a kol. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9.

JÁNSKÝ, Pavel; *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*; Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2004; ISBN 80-7041-114-7.

PUGNEROVÁ, Michaela; KVITOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5452-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0696-5.

ZEZULOVÁ, Dagmar; *Pěstounská péče a adopce*; Praha: Portál; 2012; ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje:

<https://mkn10.uzis.cz>

<https://www.zakonyprolidi.cz>

Další zdroje:

FOSTER; interní databáze dětského domova (osobní spisy, výsledky psychologických a psychiatrických vyšetření).

Seznam příloh:

Anketa

Dotazník

Informační leták pro děti veřejného ochránce lidských práv

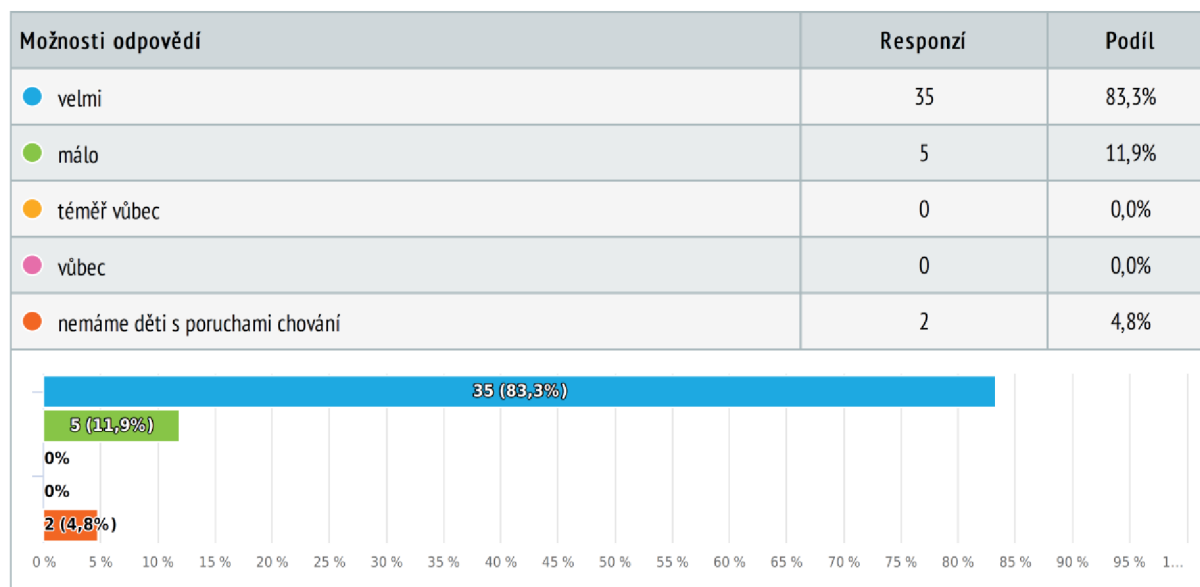
Pravidla rodinné skupiny dětského domova

Nařízení ředitele dětského domova k používání WIFI

ANKETA

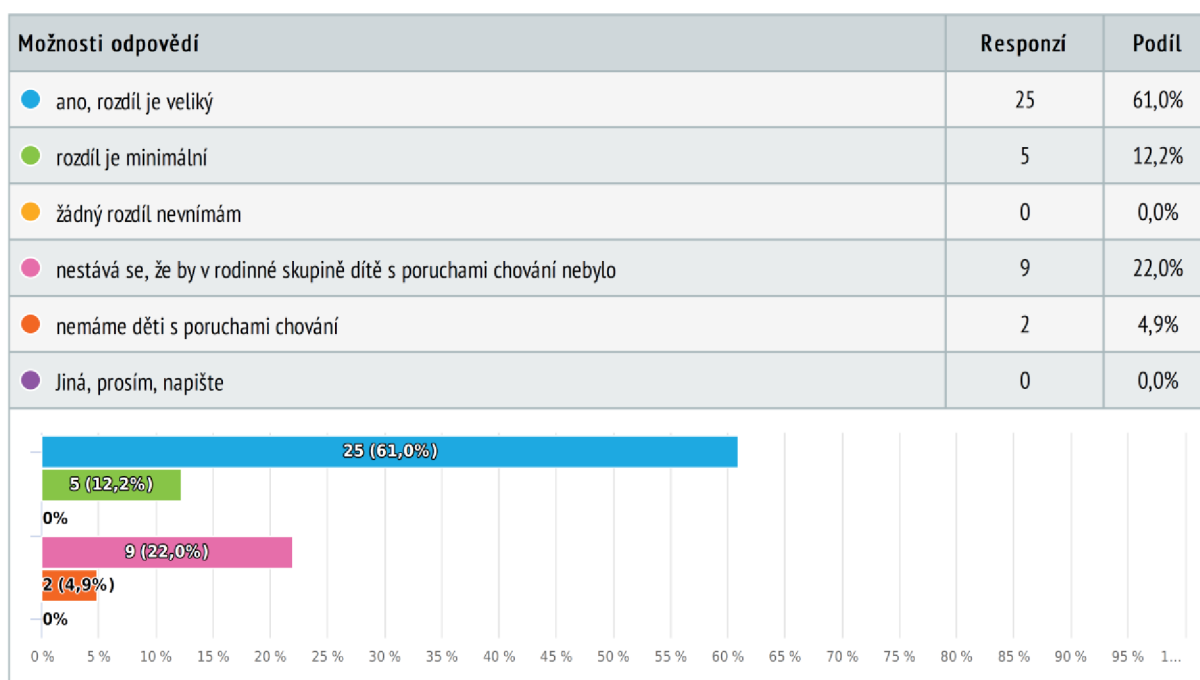
4 Jak moc dítě/děti s poruchami chování ovlivňuje/ovlivňují denní režim rodinné skupiny v dětském domově?

Výběr z možností, zodpovězeno 42 x, nezodpovězeno 0 x

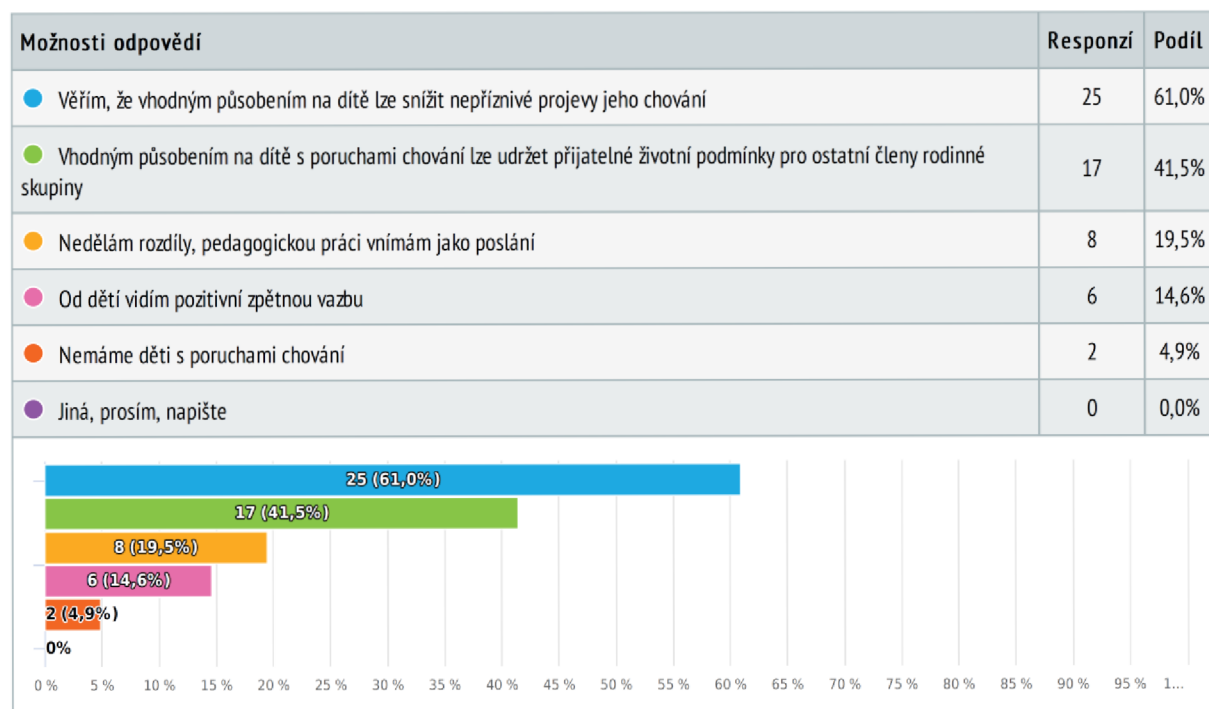
6 Jak vnímáte rozdíl, pokud je v rodinné skupině dítě s poruchami chování, oproti tomu, když tam není?

Výběr z možností, zodpovězeno 41 x, nezodpovězeno 1 x

8 Co Vás motivuje nebo co Vám pomáhá pracovat dále s dětmi s poruchami chování?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 41 x, nezodpovězeno 1 x

Jaké dopady na vychovatele práce s dětmi s poruchami chování má, co jim pomáhá k motivaci pracovat s těmito dětmi?

1 Jak dlouho pracujete v dětském domově?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- méně než 5 let 5 - 10 let 10 - 15 let 15 - 20 let více než 20 let

2 Jakého jste pohlaví?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- muž žena

3 V jakém kraji České republiky pracujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

☐ Praha	☐ Středočeský kraj	☐ Jihočeský kraj	☐ Plzeňský kraj	☐ Ústecký kraj	☐ Liberecký kraj
☐ Královéhradecký kraj	☐ Karlovarský kraj	☐ Pardubický kraj	☐ Kraj Vysočina	☐ Jihomoravský kraj	☐ Olomoucký kraj
☐ Zlínský kraj	☐ Moravskoslezský kraj				

4 Jak moc dítě/děti s poruchami chování ovlivňuje/ovlivňují denní režim rodinné skupiny v dětském domově?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- velmi málo téměř vůbec vůbec nemáme děti s poruchami chování

5 Jaké situace při práci s dítětem/děťmi s poruchami chování narušují denní režim rodinné skupiny?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- neklid na rodinné skupině věčné lhaní krádeže agresivita útěky
- nerespektování pravidel nerespektování autority nemáme děti s poruchami chování
- Jiná, prosím, napište

6 Jak vnímáte rozdíl, pokud je v rodinné skupině dítě s poruchami chování, oproti tomu, když tam není?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- ano, rozdíl je veliký rozdíl je minimální žádný rozdíl nevnímám nestává se, že by v rodinné skupině dítě s poruchami chování nebylo
- nemáme děti s poruchami chování
- Jiná, prosím, napište

7 Jak moc na Vás osobně působí pracovat s dítětem/děťmi s poruchami chování?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- vůbec trochu velmi jsem ve stresu nemáme děti s poruchami chování
- Jiná, prosím, napište

8 Co Vás motivuje nebo co Vám pomáhá pracovat dále s dětmi s poruchami chování?

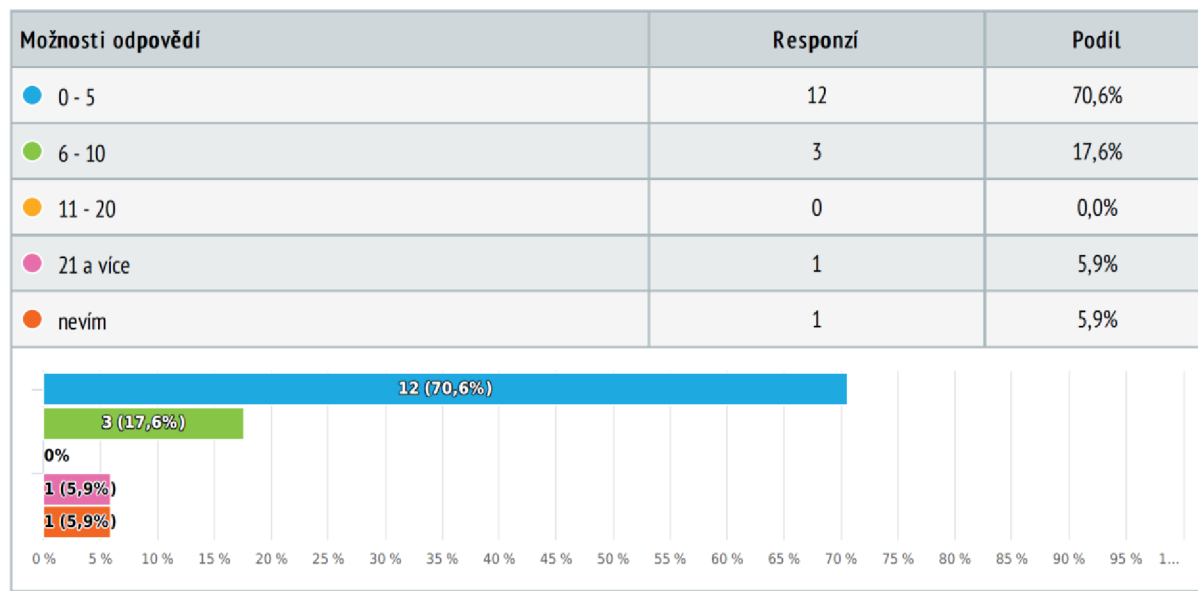
Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Věřím, že vhodným působením na dítě lze snížit nepříznivé projevy jeho chování Vhodným působením na dítě s poruchami chování lze udržet přijatelné životní podmínky pro ostatní členy rodinné skupiny Nedělám rozdíly, pedagogickou práci vnímám jako poslání Od dětí vidím pozitivní zpětnou vazbu
- Nemáme děti s poruchami chování
- Jiná, prosím, napište

DOTAZNÍK

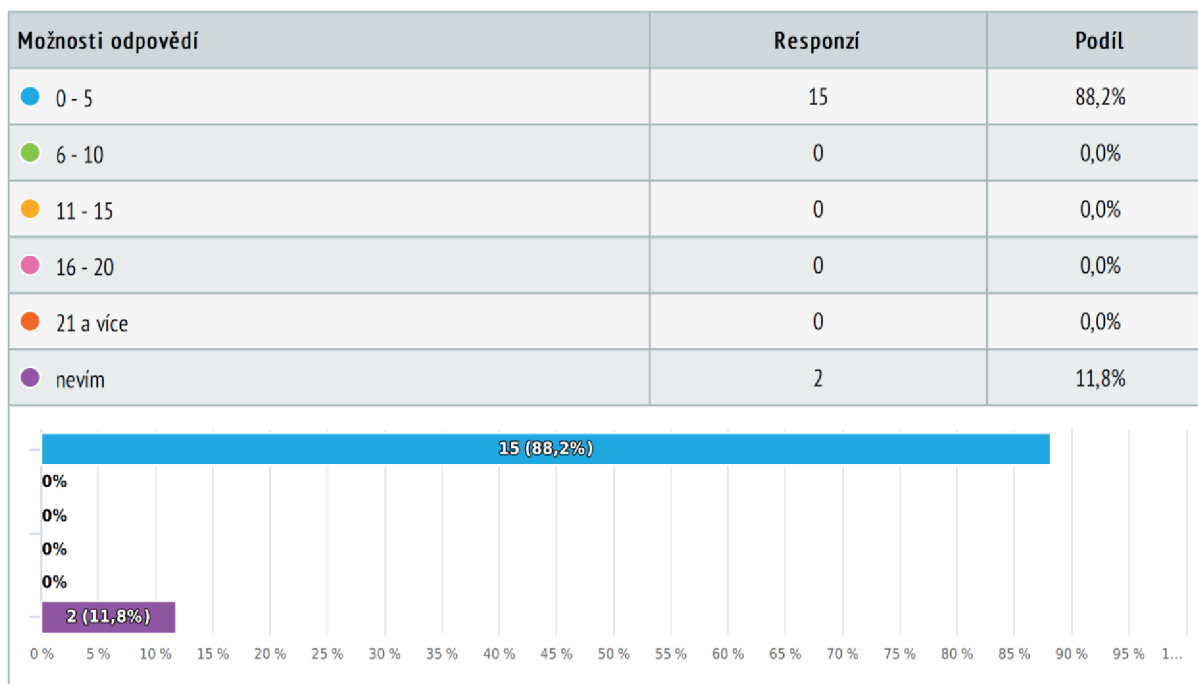
1 Kolik dětí celkem je umisťováno Vaším pracovištěm do náhradní rodinné péče za kalendářní rok?

Výběr z možností, zodpovězeno 17 x, nezodpovězeno 1 x

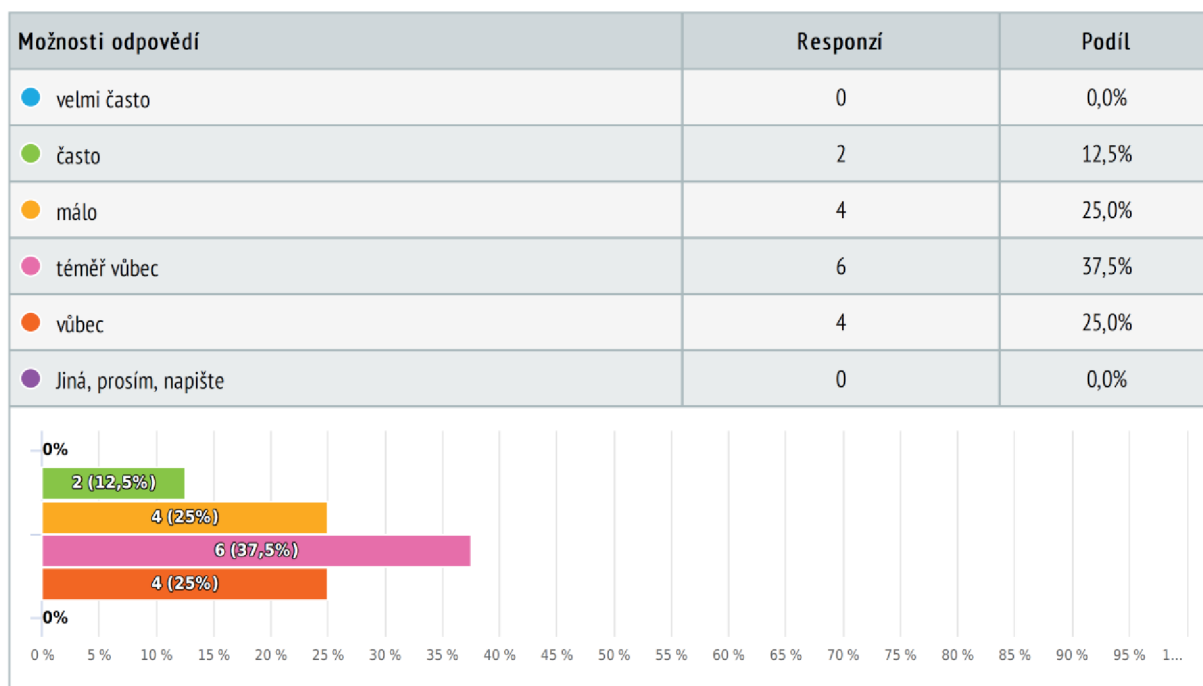
2 Kolik dětí s poruchami chování je umisťováno Vaším pracovištěm do náhradní rodinné péče za kalendářní rok?

Výběr z možností, zodpovězeno 17 x, nezodpovězeno 1 x

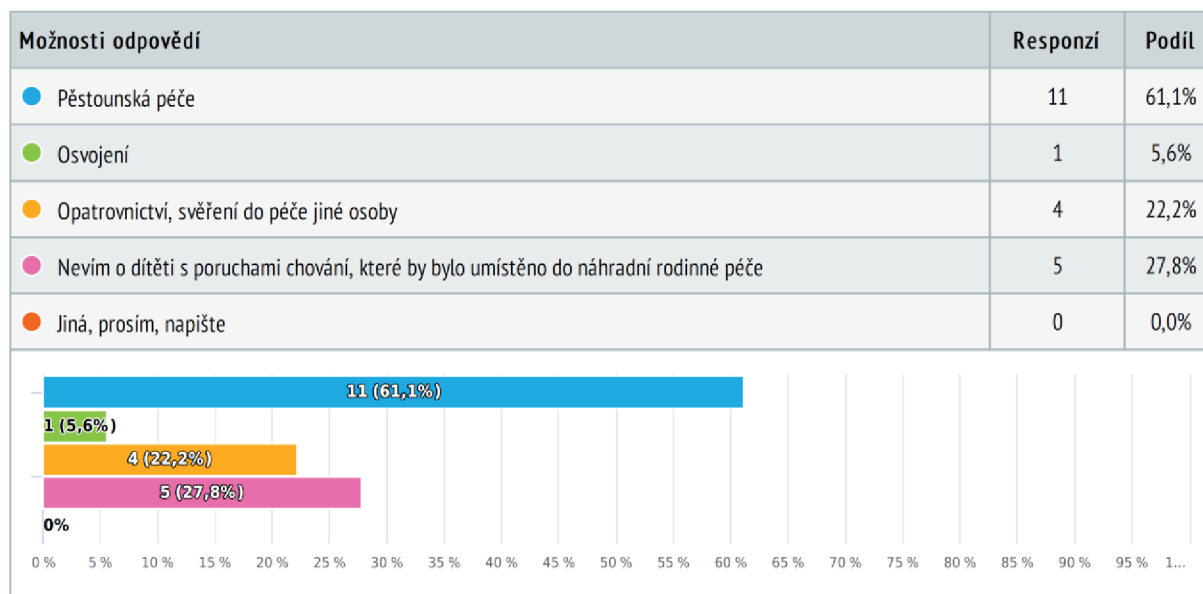
3 Jak často se stává, že se dítě s poruchami chování podaří umístit do náhradní rodinné péče?

Výběr z možností, zodpovězeno 16 x, nezodpovězeno 2 x

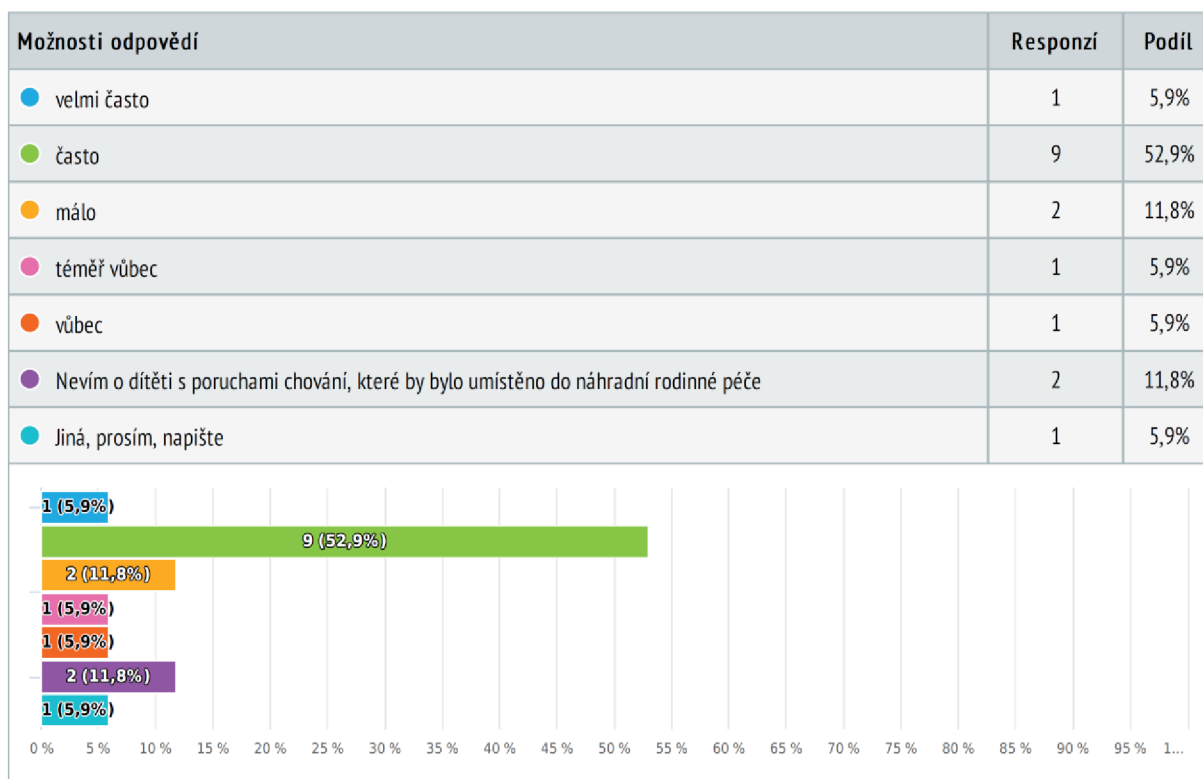
4 Pokud je dítě s poruchami chování umístěno do náhradní rodinné péče, která forma náhradní rodinné péče se nejčastěji volí?

Výběr z možností, více možných, zodpovězeno 18 x, nezodpovězeno 0 x

5 Jak často se stává, že dítě s poruchami chování, které bylo umístěno do náhradní rodinné péče se vrátí zpět do ústavní výchovy?

Výběr z možností, zodpovězeno 17 x, nezodpovězeno 1 x

6 Prosím o krátké shrnutí, v čem vidíte největší problém při umísťování dětí s poruchami chování či dětí všeobecně do náhradní rodinné péče.

Textová odpověď, zodpovězeno 17 x, nezodpovězeno 1 x

- Děti jsou umísťované do NRP pozdě, již v pokročilejším věku. Kdy již není možné výchovou moc ovlivnit. Žadatelé o NRP mají často přehnaná a nereálná očekávání, které se odlišují od praxe. Děti z ÚV jsou velmi materiálně založené.
- chybí kvalitní odborná pomoc pro děti i pečující
- Je málo lidí, kteří poskytují náhradní rodinnou péči celkově, tím pádem děti s poruchami chování jsou neumístitelné
- Náročná výchova.
- Nedostatečná příprava pěstounů - měli by být schopni specifické projevy chování dítěte zvládnout, pěstouni by se měli pravidelně vzdělávat
- Nedostatek vhodných pěstounů, kteří by byli schopni o děti pečovat a rozvíjet je individuálním způsobem. V zařízeních nedostatek psychoterapeutické péče pro děti a zájmových aktivit, které by je rozvíjely.
- Nikdo je nechce
- Obavy náhradních rodičů.
- Obvykle osoby pečující neumí pracovat s dětmi s poruchami chování. Neumí jim nastavit pravidla a řád. Děti s poruchou chování obvykle neumísťujeme do NRP.

Příloha: dotazník

Jaké jsou šance na umístění dětí s poruchami chování do náhradní rodinné péče?

1 Kolik dětí celkem je umisťováno Vaším pracovištěm do náhradní rodinné péče za kalendářní rok?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 0 - 5 6 - 10 11 - 20 21 a více nevím

2 Kolik dětí s poruchami chování je umisťováno Vaším pracovištěm do náhradní rodinné péče za kalendářní rok?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- 0 - 5 6 - 10 11 - 15 16 - 20 21 a více nevím

3 Jak často se stává, že se dítě s poruchami chování podaří umístit do náhradní rodinné péče?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- velmi často často málo téměř vůbec vůbec

Jiná, prosím, napište

4 Pokud je dítě s poruchami chování umístěno do náhradní rodinné péče, která forma náhradní rodinné péče se nejčastěji volí?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

Pěstounská péče

Osvojení

Opatrovnictví,
svěření do péče
jiné osoby

Nevím o dítěti s poruchami chování,
které by bylo umístěno do náhradní
rodinné péče

Jiná, prosím, napište

5 Jak často se stává, že dítě s poruchami chování, které bylo umístěno do náhradní rodinné péče se vrátí zpět do ústavní výchovy?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- velmi často často málo téměř vůbec vůbec
- Nevím o dítěti s poruchami chování, které by bylo umístěno do náhradní rodinné péče
- Jiná, prosím, napište

6 Prosím o krátké shrnutí, v čem vidíte největší problém při umísťování dětí s poruchami chování či dětí všeobecně do náhradní rodinné péče.

7 V jakém kraji České republiky pracujete?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

☐ Praha	☐ Středočeský kraj	☐ Jihočeský kraj	☐ Plzeňský kraj	☐ Karlovarský kraj	☐ Ústecký kraj
☐ Liberecký kraj	☐ Královéhradecký kraj	☐ Pardubický kraj	☐ Kraj Vysočina	☐ Jihomoravský kraj	☐ Olomoucký kraj
☐ Moravskoslezský kraj	☐ Zlínský kraj				

Chci zpátky domů.
Co mohu dělat?

Jak dlouho tu
budu?

Proč jsem tady?

Mohu si své věci
zamykat?

Mám právo na soukromí
na záchodě a ve sprše?

B o s s

Platí pro mě přísnější pravidla,
když jsem tu nový/nová?

Mohou mi zakázat víkend
(prázdniny) u rodičů?

Mohou mě tady navštěvovat rodiče
(prarodiče) a kamarádi?

Mohu chodit sám/sama
ven?

Mohou mě testovat
na alkohol nebo drogy?

Mohu u sebe mít mobil
a používat ho, kdy chci?

Měla by tu být
Wi-Fi?

Může někdo kontrolovat,
co si s kým píšu a posílám?

**Odpovědi
na tyto a další
otázky najdete na**
deti.ochrance.cz/decak

Co mohu dělat, když se
mi nelíbí, jak se mnou
v zařízení zacházejí?

Mohu si vybrat
střední školu?

Mohu kapesné
utrátit, za co chci?

Mohu si vyzdobit
pokoj?

Mohou nám zakázat
půjčovat si mezi sebou
oblečení nebo jiné věci?

Mohu mít účes,
jaký chci, malovat se,
lakovat si nehty?

Mohu v zařízení zůstat, když mi bylo 18?
A když odejdu, mohu se vrátit?

Jak a co napsat ombudsmanovi?
Co ombudsman nemůže?
Kde najdu, co už ombudsman zjistil a řekl?

Pravidla a výchovná opatření v I. RS

- *Plním si svoje povinnosti – školní a pracovní.*
- *Udržuji pořádek.*
- *Budu si plnit službu ve skupině – max. do 21.00 hod.*
- *Koupelnu po sobě uklidím.*
- *Boty uklízím do botníku.*
- *Chovám se šetrně k vybavení, věci si vážím, neničím je.*
- *Když teta potřebuje pomoc, nebudu odmouvat.*
- *Než odejdu po večeři ven, ustelu si.*
- *Po večeři si připravím svačinu.*
- *Pobyt na zahradě v týdnu - max. do 19.30 hod. (dle ročního období, počasí a rozhodnutí tety).*
- *Pobyt na zahradě o víkendu - max. do 21.00 hod.*
- *Návštěvy ve skupině - maximálně do 20.00 hod.*
- *Děti nad 15 let – praní a žehlení prádla samostatně.*
- *Bez domluvy s tetou si nebudu brát jídlo sám, neberu nic, co mi nepatří.*
- *Nebudu chodit do vychovatelny bez dovolení tety.*
- *Děti mohou mít mobilní telefony, tablety a využívat internet průběžně v době osobního volna po splnění školních povinností. Nebudou je používat při stolování. Mladší děti (do 15ti let) vrací mobilní telefony, popřípadě tablety do 21.00 hod., starší (od 15ti let) do 22.00 hod.*
- *Šetrím vodou, energiemi, neplýtám potravinami!!!*
- *Neubližuji ostatním, chovám se citlivě a ohleduplně, pomáhám ostatním, vážím si jich, neužívám hrubé, vulgární výrazy, nenadávám, umím vyhrávat, ale i prohrávat, nepovyšuji se ani neponižuji, dodržuji to, co slíbím!!!*
- Vycházky v pracovních dnech:
 - *pouze po splnění povinností*
 - *četnost a délky vycházek dle stanovení ředitelky DD*
 - *dodržuji časy návratů z vycházek, kroužků apod.*
- Vycházky v sobotu nebo neděli:
 - *četnost a délky vycházek dle stanovení ředitelky DD*
 - *děti v učilištích a SŠ – max. do 24.00 hod.*
 - *četnost a délku vycházek mohou ještě upravit vychovatelé dle chování apod.*
- ODMĚNY
 - *zvýšení kapesného za mimořádnou práci navíc, pomoc, pěkný prospěch (v pololetí, na konci šk. roku)*
 - *návštěva kina, akce, ...*
 - *delší vycházka nebo vycházka navíc*
- VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ
 - *bez volných vycházek*
 - *bez návštěv akcí mimo DD*
 - *služby navíc*
 - *omezení používání mobilu a tabletu, bez sledování televize*

Nařízení ředitelky DD

Používání mobilů , tabletů , počítačové techniky , televizorů se řídí pravidly na jednotlivých rodinných skupinách . Tyto pravidla jsou součástí koncepce každé skupiny. S pravidly jsou děti obeznámeny a jsou jim vysvětleny .

Výukové tablety budou dětem k dispozici pro plnění , školních či studijních úkolů a se souhlasem vychovatele k použití na sociálních sítích / instagram , facebook / . Je zakázáno pořizovat fotografie a jakýkoliv audio a videomateriál z DD a umisťovat jej na sociální sítě.

Příspěvky z prostor DD a dění na skupinách by se bez souhlasu vychovatele neměly dostávat na sociální sítě . Budou-li zjištěny nevhodné příspěvky , musí být neprodleně odstraněny.

Přístup na wifi zajišťuje službu konající pedagog - vychovatel , asistent pedagoga a zodpovídá , že příspěvky nebudou zneužity na sociálních sítích .